

**QADINLARIN
ƏDALƏT MÜHAKİMƏSİNƏ
ÇATIMLILIQ MÖVZUSUNDA
MENTORLUQ PROQRAMININ
HAZIRLANMASINA
DAIR HÜQUQŞÜNASLAR
ÜÇÜN BƏLƏDÇİ**

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

QADINLARIN ƏDALƏT MÜHAKİMƏSİNƏ ÇATIMLILIQ MÖVZUSUNDA MENTORLUQ PROQRAMININ HAZIRLANMASINA DAIR HÜQUQŞÜNASLAR ÜÇÜN BƏLƏDÇİ

Hazırlayanlar:
Zora Csalagovits və Elisabes Duban

Dekabr, 2019-cu il

MÜNDƏRICAT

GİRİŞ	5
MƏQSƏDLƏR	6
PROSES VƏ METODOLOGİYA	7
Mentorluq prosesinə mərhələ-mərhələ başlamaq.....	9
MENTORLUQ PROGRAMI ÜÇÜN MƏZMUN NÜMUNƏSİ	11
1-ci seans: Giriş: Bir-birinizlə tanış olmaq və məqsədləri müəyyən etmək.....	16
2-ci seans: «Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı»nın mənimlə nə əlaqəsi var?.....	18
3-cü seans: “Ədalətin gözü kordur” “gender korluğu” demək deyil!.....	21
4-cü seans: Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığına maneələrin araşdırılması.....	24
5-ci seans: Qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı işlərdə ədalət mühakiməsinə çatımlılıq.....	28
6-cı seans: Qadın məhkəmələri haqqında beynəlxalq qanunların yerli məhkəmələrdə tətbiqi.....	32
7-ci seans: Precedent hüququ ilə işləmək.....	34
8-ci seans: Məhkəmə proseslərində gender stereotipinin aradan qaldırılması üçün nə etmək olar?.....	38
9-cu seans: Gender amillərini nəzərə alan təcrübələrdən real həyatda istifadə.....	41
10-cu seans: Yekun qiymətləndirmə, növbəti mərhələlər və bağlanış.....	43
MENTORLUQ SEANSLARININ HAZIRLANMASI ÜÇÜN ƏLAVƏ RESURSLAR ƏLAVƏLƏR	44
ƏLAVƏLƏR	
(1) Mentorluq seans hesabatı forması (mentorlar üçün).....	48
(2) Mentorluğun yekun qiymətləndirmə forması (müdavimlər üçün).....	50
(3) Mentorluğun yekun hesabat forması (mentorlar üçün).....	53

GİRİŞ

Bütün üzv ölkələrində gender bərabərliyini təmin etmək məqsədilə qadınların ədalət mühakiməsinə bərabər çatımlılıq imkanlarının təmin edilməsi Avropa Şurası üçün əsas prioritetdir. Avropa Şurasının 2018–2023-cü illərdəki fəaliyyətinin altı strateji prioritet istiqamətlərindən biri “qadınlarla kişilər arasında davamlı iqtisadi və sosial bərabərsizliklərin, gender qərəzliliyinin və gender stereotiplərinin qadınların və kişilərin ədalət mühakiməsinə çıxış imkanlarının qeyri–bərabər olması ilə nəticələnməsi”¹ faktının aradan qaldırılmasından ibarətdir. Bu məqsədlə Avropa Şurası qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılıqda tez–tez qarşılaşdıqları maneələrlə əlaqədar bir sıra araşdırmaları dəstəkləmiş və bir neçə ekspert konfransı keçirmişdir.

Avropa İttifaqının altı Şərq Tərəfdaşlığı ölkəsində (Ermənistan, Azərbaycan, Belarus, Gürcüstan, Moldova Respublikası və Ukrayna) qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı ilə əlaqədar konkret layihələr çərçivəsində Avropa Şurası qadınların səlahiyyətlərini artırmaq məqsədilə praktik hüquqşünaslar üçün vasitələrinin işlənib hazırlanmasına diqqət yönəlmişdir. Bu layihə çərçivəsində indiyə qədər dərc edilmiş əsas resurslar aşağıdakılardan ibarətdir:

- ▶ *Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxış imkanlarının təmin edilməsi haqqında hakimlər və prokurorlar üçün təlim vəsaiti (2017)*²
- ▶ HELP³ [Hüquqşünaslar üçün İnsan Hüquqlarının Tədrisi üzrə Avropa Proqramı] platforması çərçivəsində *qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı* mövzusunda distant kurs.
- ▶ Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışı üçün maneələr, hüquqi müdafiə vasitələri və ən yaxşı təcrübələr haqqında milli araşdırma: Ermənistan, Azərbaycan, Gürcüstan, Moldova Respublikası, Ukrayna (2017)
- ▶ Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışı haqqında məlumat bülleteni – *Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışı: praktik hüquqşünaslar üçün bələdçi (2018)*⁴

Bu bələdçidə qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılıq layihəsindəki növbəti mərhələ əks olunur. **Sözügedən bələdçi** qadınların ədalət mühakiməsinə bərabər çatımlılığı mövzusunda **Mentorluq Proqramının işlənib hazırlanmasını dəstəkləyən bir vasitədir**. Bu Mentorluq Proqramı ədliyyə sektorunda çalışan praktik hüquqşünasların, xüsusən də hakimlərin və prokurorların fasiləsiz tədrisini artırmaq üçün nəzərdə tutulub.

1. Council of Europe Gender Equality Strategy for 2018-2023
2. [https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#/{\"14965347\":\[0\]}](https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#/{\)
3. <http://help.elearning.ext.coe.int>
4. <https://rm.coe.int/factsheet-womens-access-to-justice/16808ff44e>

MƏQSƏDLƏR

Mentorluq Proqramının məqsədi təlim vəsaitində və distant HELP kursunda verilən material ilə prokuror və hakimlərin fəaliyyətlərində görə biləcəkləri tədbirlərin növləri arasındakı boşluğu aradan qaldırmaqdan ibarətdir. Mentorluq metodologiyası ənənəvi sinif dərslərində, dərsləklərdə və ya tədris vəsaitlərində tətbiq olunan üsullarla müqayisədə fərqli bir yanaşmanı tətbiq edərək çətinliklərin adətən rast gəlinədiyi konkret sahələrə xüsusi diqqət yetirməklə ədalət mühakiməsinə çatımlılıq nəzəriyyələri, beynəlxalq insan hüquqları haqqında qanun ilə praktik hüquqşünasların gündəlik təcrübəsi arasında əlaqə qurmaq məqsədini daşıyır. Mentorluq tədris prosesini öz peşə təcrübəsinə yüksək səviyyədə uyğunlaşdırmaq məqsədilə «tələbəni» (müdavimi) tədrisə cəlb edir.

Bu bələdçidən istifadə etməklə mentorluq prosesi müdavimlərə qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığının yaxşılaşdırılmasının üç cəhətinə diqqət yönəltməsinə imkan yaradacaqdır:

- ▶ mücərrəd anlayışları onların gündəlik işləri ilə əlaqələndirmək;
- ▶ yerli məhkəmə işlərində beynəlxalq qanunvericiliyə istinad etmək;
- ▶ məhkəmə təcrübəsində gender stereotiplərini və gender qərəzlərini müəyyən etmək və reaksiya vermək.

Müdavimlər gender amilini nəzərə alan ədalət mühakiməsinin öz təcrübələrində necə işləyə biləcəyini əks etdirməklə aşağıdakıları edəcəkdir:

- ▶ ədalət mühakiməsinə çatımlılıq ilə əlaqədar yeni dəyərləri, xüsusən gender amillərini nəzərə alan fikirləri inkişaf etdirmək;
- ▶ məhkəmə təcrübəsini qadınlar üçün daha əlçatan etmək üçün səfir olmaq;
- ▶ qadınların və kişilərin ədalət mühakiməsinə bərabər çıxışını təmin etmək üçün digər hüquqşünasların səriştələrinin artırılmasına köməklik göstərmək (ya istər rəsmi, istərsə də qeyri-rəsmi mentorluqla və ya peşələrində rol modeli kimi).

PROSES VƏ METODOLOGİYA

Mentorluq nədir? Mentor kimdir?

Mentorluq təhsilin müxtəlif sahələrində çoxsaylı yollarla başa düşülən və şərh edilən bir anlayışdır. Bu fərqlər başlıca olaraq mentor və müdavim(lər) arasındakı əlaqələrin keyfiyyətində, istifadə edilən metodologiyada və tədris prosesinin gözlənilən nəticələrində özünü büruzə verir. Halbuki, ümumi qənaətə görə mentorluq mahiyyət etibarilə insanların təkbaşına etdiyindən daha effektiv şəkildə öyrənmələrinə və inkişaf etmələrinə dəstək göstərilməsi haqqındadır.

Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığını üzrə bu layihə çərçivəsində biz mentorluğu ədliyyə sektorunda gender amillərini nəzərə alan yanaşma haqqındakı məlumatlılıq səviyyəsinin əks etdirilməsini və genişləndirilməsini mentor və digər praktik hüquqşünas arasında asanlaşdıran bir yardımçı ünsiyyət forması kimi müəyyən edirik. Buna görə də mentorun tədris predmeti ilə bu nəzəriyyələrin praktik təsirləri arasındakı əlaqəni müdavimin gündəlik işində görə bilməsi lazımdır. Onlar gərək gender amillərinin nəzərə alınması baxımından işlərini və yanaşmalarını hazırlamaq məqsədilə görə biləcəkləri tədbir metodunu müəyyənləşdirərkən müdavimi dəstəkləyən sualları dinləmək və soruşmaq bacarığına malik olsunlar.

Bu prosesin digər vacib bir cəhəti isə mentorun kənardan gəlmiş bir şəxs olmasıdır; mentor müdavimin gündəlik işində birbaşa iştirak etmir, lakin müdavimlərin öz fərdi məqsədləri istiqamətində iş aparmasını dəstəkləməyə və təşviq etməyə cavabdehdir. Mentor təlim səfəri zamanı bir yoldaşdır.

Mentorluq güclü bir vasitədir, çünki:

- ▶ O, dialoqa və fikrini bildirməyə məkən yaradır;
- ▶ O, insanpərvərdir;
- ▶ O, tədris prosesində bərabər tərəfdaşlığı təşviq edir;
- ▶ O, eyni sektor yanaşması səbəbindən tədris predmeti ilə əlaqədar yüksək keyfiyyətli peşəkar mübadiləni asanlaşdırır;
- ▶ O, müdavimin ehtiyaclarına uyğunlaşmaq üçün çevikliyə imkan yaradır;
- ▶ O, fərddir – hər bir münasibət iştirak edən iki şəxs üçün unikal xarakter daşıyacaqdır;
- ▶ O, digər tədris tədbirlərinə əlavədir.

Mentorluq necə icra olunur

Mentor üçün tələb olunan bacarıq və təcrübələr:

- ▶ Sektor üzrə xüsusi texniki bilik və bacarıqlar – mentor öz bölgəsinin/ölkəsinin ədliyyə sektorundakı proseslər və şəraitlə tanış olmalıdır;
- ▶ Etibarlılıq – mentor şəxsi və peşəkar etibara sahib olmalıdır. Bu, əsasən ədliyyə sahəsində şəxsi əlaqənin və peşəkar təcrübələrin olmasına şamil edilir;
- ▶ Təhlükəsiz bir məkən yaratmaq və səlahiyyətəndirmək bacarığı – mentor insanlara öz qərəzli fikirlərini götür-qoy etmək üçün təhlükəsiz bir iş mühiti yaratmaq və təcrübələri üçün yeni fikirləri irəli sürmək səlahiyyətində olduqlarını hiss etdirmək bacarığına malik olmalıdır;
- ▶ Özünüdərkətmə – digər şəxslərin təhsilinə dəstək ola bilməsi üçün mentor öz güclü cəhətlərini və inkişaf ehtiyaclarını yaxşı dərk etməlidir;
- ▶ Əlçatanlıq – mentor dəstəyini və istiqamətləndirmə köməyini təklif etmək üçün müdavimlərə kifayət qədər vaxt ayırmağa hazır olmalıdır;
- ▶ Ünsiyyət – mentor yaxşı ünsiyyət və dinləmə bacarığına malik olmalı və digər şəxslərin fikir və hisslərini anlamağı bacarmalıdır;
- ▶ Səmimilik və rəğbət – mentor işlərin yeni icra üsullarına və fərqli iş üsullarına açıq olmalı və müdavimlərə anlayışla yanaşmağı bacarmalıdır.

Müəllim və mentor arasındakı fərq

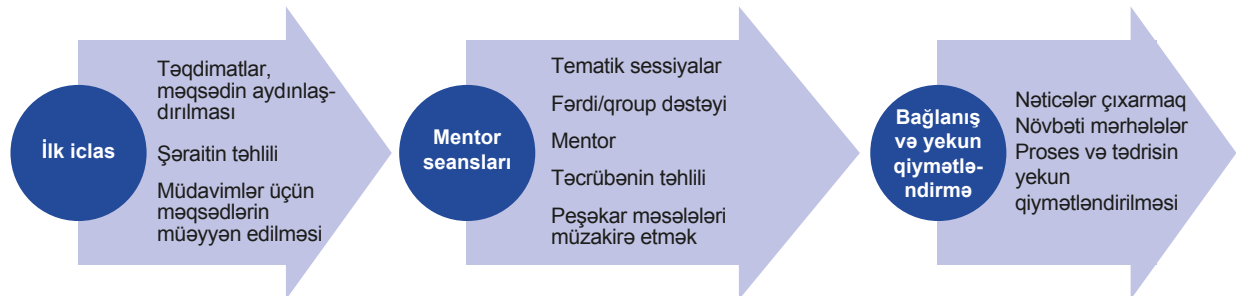
Tədris etmək bilik haqqındadır, mentorluq isə təcrübə haqqındadır

	Müəllim	Mentor
Fərdi / qrup	Tələbə qrupları ilə ünsiyyət	Əksər hallarda tet-a-tet, bəzən kiçik qrup insanlarla
Tanınma	Dərəcələr, diplom	Heç bir dərəcəsi, sertifikatı yoxdur
Motivləşdirmə	Məcburi/könüllü iştirak	Fərdi təşəbbüslə iştirak
Tədris	Təlimat və izahat vasitəsilə bilik və məlumatları ötürmək	Təcrübə və fikrini bildirmək yolu ilə məlumatların əlavə edilməsi; öz müdavimlərinin həmyaşıdları kimi inkişafına kömək etməyə səy göstərdikləri üçün ikisinin arasında mentorlar kimi fikir mübadiləsi aparılır.
Diqqət	Qarşıya qoyulan məqsədə nail olmaq üçün nə etməyin və necə etməyin başa düşülməsinə diqqəti yönəltmək	Diqqət daha çox biliyin təcrübədə tətbiqinə yönəldir. Məsələ bir işin sadəcə necə edilməsinin zəruriliyində deyil, lakin, onun bu formada edilməsinin faydalı olma səbəbindədir.
Öyrənən– müəllim/mentor dinamikaları	Əvvəlcədən qurulmuş iyerarxiya	Mentor və müdavim arasında bərabərsəviyyəli tərəfdaşlıq
Məzmun	Standartlaşdırılmış məzmun	Məzmun müdavimin ehtiyaclarına uyğun qurulur
Qiymətləndirmə	Kənar qiymətləndirmə, imtahan	Özünüqiymətləndirmə

Mentorluq prosesi

Bu layihə çərçivəsində konkret mərhələlər və bələdçi ilə birgə mentorluq prosesinin nümunəsi hazırlanmışdır. Halbuki, prosesin çevikliyi və müdavimlərin ehtiyaclarına müvafiq uyğunlaşmanı yadda saxlamaq vacibdir. Bu mərhələlər təlimatlara və tövsiyələrə, şəraitə və imkanlara görə istifadə ediləcək irəliləyiş üçün vasitələr qismində xidmət göstərir.

Aşağıdakı mərhələlər mentorluq prosesinin əsasını təşkil edir:

Müdavimlər üçün məqsədlərin müəyyən edilməsi

Mentorluq prosesinin məqsədləri konkret və real olmalı, prosesin əvvəlində aydın şəkildə razılaşdırılmalıdır.

Məqsəd üçün bir nümunə belə ola bilər: Mentorluq prosesi zamanı müdavim gündəlik fəaliyyəti çərçivəsində "Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə" haqqında Avropa Şurasının Konvensiyası (İstanbul Konvensiyası) ilə əlaqədar işlərin və standartların arasındakı əlaqələri dərk etməyi öyrənməlidir.

Fəaliyyət cədvəli (təxminən səkkiz ay)

Mentorluq prosesinin maksimum tədrisi təmin etmək üçün təxminən **səkkiz aya** qədər davam etdirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Fasiləsiz tədris üçün tələb olunan müddətin təmin edilməsi məqsədilə mentorluq iclasları ən azı ayda bir dəfə təyin olunmalıdır. Təklif olunan seanslar yenidən təşkil oluna bilər və/yaxud ehtiyac olarsa yenidən baxıla bilər. Bəzi mövzular bir mentorluq seansına nisbətən daha çox vaxt tələb edə bilər.

Mentorluq prosesinə mərhələ-mərhələ başlamaq

1. Başa düşün, gözləntilərinizi idarə edin və ümumi mövqeyi müəyyən edin

Müdaviminizlə ilk dəfə görüşdüyünüz zaman ona Mentorluq Proqramının rolunu və məqsədini izah etməklə onlara rahat şərait yaradın.

Mentorluq prosesi ilə bağlı onların soruşa biləcəyi hər bir suala cavab verin.

Onlardan nə gözlədiyinizi izah edin (məsələn, həll ediləcək işlər/fikirlər /problemlər və ya müzakirə etmək üçün sorğularla birgə hazır vəziyyətdə gəlmək; mütəmadi görüşmək və s.). Onlar üçün nəyi etməyə və təmin etməyə hazır olduğunuzu izah edin: məsləhət, tədris materialları, müzakirələr, iş nümunələri.

2. Ehtiyacların qeyri-formal qiymətləndirilməsini aparın və məqsədləri birlikdə təyin edin

Sizinlə görüşərkən müdavimdən hansı prioritetlərinin olduğunu soruşun. Onlar gender amillərinin nəzərə alınması/qadınlara ədalət mühakiməsinə çatımlılığını ilə əlaqədar ən çox hansı aspektləri bilmək istəyir? Onlar hansı sahələri təkmilləşdirməyi ümid edirlər? Onların ehtiyaclarına və mentorluq proqramının mövzusunə əsasən 1–3 xüsusi tədris məqsədlərini formalaşdırın.

3. Görüş qrafikini təyin edin

Müdaviminizlə şəxsən neçə dəfədən bir görüşəcəksiniz? Qrup şəklində mentorluq seansları, yaxud yalnız fərdi seanslar keçiriləcəkdir? İclaslarla bağlı necə əlaqə saxlayacaqsınız (telefon, e-poçt?), hər ikiniz üçün ən əlverişli kanal hansıdır?

4. Əvvəlcə diqqətlə qulaq asın, sonra sual verin və məsləhətləşin.

Müdavimin/lərin nə edəcəyini ona/onlara göstəriş formasında deməyin. Siz hər cür təcrübə və yığılmış biliklərə sahibsiniz. Halbuki, müdavimlər təcrübənizi yığacağınıza boş bir qutu deyil – sizin məqsədiniz öz parlaqlığınızı və biliklərinizi nümayiş etdirməkdən daha çox onlara dərslərin əsas məqamlarını dərk etməkdən ibarətdir. Onlara sadəcə nə edəcəklərini söyləmək asan ola bilər, lakin bu, onlara həll yollarını özləri tərəfindən tapmaqları üçün problemləri düşünmək və təcrübə qazanmağa mane ola bilər.

Fikrinizi bildirmədən əvvəl müdavimlərin söylədiklərinə diqqət yetirin. Onların rəyini soruşun. Ola bilər ki, onlar da sizin öyrənə biləcəyiniz fikirləri və perspektivlər irəli sürsün.

5. Öz qərəzli fikirlərinizi yoxlayın

Stereotiplərin təəssüratlarınızı korrəksiya etməyə imkan verməməyə çalışın. Unutmayın ki, bizim hamımızın qərəzli fikirləri ola bilər. Zaman keçdikcə öz təəssüratlarınızı yoxlayın.

6. Cavabı bilmirsinizsə, təsvişə düşməyin.

Mentorlar müəyyən bir mövzuya dair bütün cavablara malik olan kompüterlər və ya ensiklopediyalar deyildir. Unutmayın ki, bu yaxşı bir haldır, lakin, bu, səriştəsizliyinizin əlaməti deyildir. Ehtiyac olduqda həmkarlarınızdan dəstək istəyin. Cavabla əlaqədar qeyri–müəyyənliyinizi tədris (və mentorluq) fərsətinə çevirin.

7. Dəstəyinizi və öhdəliyinizi nümayiş etdirin

Özünüzü sürücülüyü tədris edən bir müəllim kimi düşünün: Siz sənişin yerində əyləşirsiniz, bu da müdaviminizə səyahətə tam nəzarət etmək imkanı yaradır. Halbuki, siz tövsiyə və göstərişlər vermək və ya ehtiyac olduqda əl əyləcinə dartmaq üçün hələ də oradasınız.

Mentorlara dəstək

Mentorlar da öz vəzifələrinin icrası zamanı dəstəyə ehtiyac duya bilərlər; vəzifələrinə yanaşma üsulundan əmin olmadıqları zaman onlar müdavimlərlə birgə belə bir vəziyyətlə üzləşə bilərlər, yaxud bu məqsədlə iş apara bilərlər. Bu Bələdçi mentorlara metodiki dəstəyi (seansların təsvirlərində tövsiyələr və təkliflər şəklində verilir), eləcə də bu Bələdçidə istinad edilən əlavə mütaliə və ya tədris məqsədilə bir sıra resursları təklif edir. Mentorlar həmkarlarının və həmyaşdılarının da dəstəyini ala bilərlər və mentorlardan bir–birlərinə dəstək olmaları tövsiyə olunur.

MENTORLUQ PROQRAMI ÜÇÜN MƏZMUN NÜMUNƏSİ

Bu hissədəki material səkkiz ayı əhatə edən bu Mentorluq Proqramı üçün istifadə məqsədilə ayrıca hazırlanmış on mövzudan və ya «seansdan» ibarətdir. Bu seanslar Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılıq imkanlarının təmin edilməsi haqqında hakimlər və prokurorlar üçün təlim vəsaitinin və HELP platforması çərçivəsində qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı mövzusunda distant kursunun modullarındakı fəsilərə uyğun təxmini ardıcılıqla verilib. Halbuki, birinci və sonuncu seanslardan başqa bütün seansların uyğunlaşdırılması nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da mentora seansları ətraflı şəkildə öyrənməyə dair qərar vermək çevikliyi yaradır. Hər bir seansın istifadə oluna biləcəyi müxtəlif yollar üçün bir neçə təklif verilir, lakin yaradıcılıq və uyğunlaşma müstəsna səviyyədə təşviq edilir!

Təlimatçının və ya müdavimi məhkəmə-hüquq sistemlərində qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığına potensial maneələri müəyyən etməyə və ədliyyə sisteminin necə fəaliyyət göstərə biləcəyi haqqında fərqli düşünməyə təşviq etmək mentorluq prosesinin çox vacib bir hissəsidir. Həm təlim vəsaiti, həm də HELP kursu müzakirəyə vadar etmək məqsədilə hazırlanmış açıq sonluqlu sualları əhatə edir. Mentorluq Proqramı mentorun bu məsələləri daha dərinlən araşdırması və öz təcrübələrini və fərziyyələrini götür-qoy edə bilməsi məqsədilə istiqamətləndirilən tədrisə daha çox imkan yaradır. Bu, o deməkdir ki, mentor burada təqdim olunan məzmunu hər bir mentor–müdavim cütünü tərifindən hazırlanmış tədrisin məqsədlərinə ən yaxşı formada cavab vermək üçün uyğunlaşdırıla bilən və istifadə edilə bilən təkliflər kimi düşünməlidir.

Mentorluq seansları

1-ci seans girişdir və o, 2-ci seans kimi substantiv bir mövzu üzrə başqa bir seans ilə birləşdirilə bilər. 10-cu seans yekunlaşdırma və yekun qiymətləndirmədən ibarətdir və Mentorluq Proqramının sonunda yalnız bu seansa vaxt ayırmaq tövsiyə olunur. 2–9-dək substantiv seanslar təlim vəsaitində və qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı mövzusunda HELP kursunda təqdim olunan müxtəlif mövzularla əlaqədardır. Seansların siyahısı aşağıdakı kimidir:

1. Giriş: bir–birinizlə tanış olmaq və məqsədləri müəyyən etmək
2. «Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı»nın mənimlə nə əlaqəsi var?
3. «Ədalətin gözü kordur» «gender korluğu» demək deyil!
4. Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığına maneələrin araşdırılması
5. Qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı işlərdə ədalət mühakiməsinə çatımlılıq
6. Qadın hüquqlarına dair beynəlxalq qanunvericiliyin yerli məhkəmələrdə tətbiqi
7. Precedent hüququ ilə işləmək
8. Məhkəmə proseslərində gender stereotipini aradan qaldırmaq üçün nə etmək olar?
9. Gender amillərini nəzərə alan təcrübələrdən real həyatda istifadə edilməsi
10. Bağlanış, qiymətləndirmə və növbəti addımlar

Mentorluq Proqramını işləyib hazırlamaq və materialı uyğunlaşdırmaq

Mentorluq prosesi üçün yol xəritəsini hazırlamaq müdavim ilə işləyən mentorun istəyi ilə həyata keçirilir. Aşağıdakı matrisdə hər bir seansın məqsədləri və bəhs edilən əsas mövzulara dair ümumi məlumatlarla birgə seanslardan istifadə qaydaları barədə təlimat verilib. Səkkiz aylıq bir proqramı əhatə etmək üçün seansların maksimum sayı nəzərdə tutulub, lakin digərləri ilə müqayisədə bəzi seanslara daha çox vaxtın ayrılması mümkündür. Hər bir müdavimin müəyyənləşdirdiyi maraq və ehtiyaclardan asılı olaraq mentor arzu edərsə, o, yalnız bir neçə seansın hissələrini seçib müxtəlif yollarla birləşdirə bilər. Eynilə, bəzi mövzular üçün seansın sayını birdən çox etmək mümkündür – yəni, ola bilər ki, substantiv seansların hamısı səkkiz aylıq proqramda istifadə edilməsin. Halbuki, tam Mentorluq Proqramına aşağıda göstərilən seans açarında (giriş, aralıq və təkmil) təsvir olunduğu kimi fərqli səviyyələrin hər birini əhatə edən seanslar daxil edilməlidir.

	Proses yönümlü seanslar
	Giriş: müdavimlər əsas anlayışlarla tanış olurlar
	Aralıq: müdavimlər fərqli şəraitlərdə öyrəndikləri anlayışlarla işləyirlər
	Təkmil: müdavimlər öyrəndiklərini öz təcrübələrində və praktikalarında tətbiq edirlər

Seans	Müraciət olunan əsas mövzular	Məqsədlər
(1) Giriş	Mentorluq Ehtiyaclar və gözləntilər Proses	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Mentor və müdavimlərin bir-biri ilə tanışlığı; ▶ Müdavimin tədrisin ehtiyaclarını və maraq dairələrini araşdırmaq; ▶ Mentorluq prosesi üçün konkret məqsədlərin qarşıya qoyulması
(2) «Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığının mənimsəmə nə əlaqəsi var?»	Qadınların hüquq sistemində necə/nə üçün müraciət etdiyini araşdırmaq üçün işlər haqqında məlumatları nəzərdən keçirmək Peşəkarlar arasında qadınların təmsilçiliyinə dair məlumat və verilənlərin nəzərdən keçirilməsi	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Verilənlər/statistik məlumatlar vasitəsilə qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığının mövzusunun təqdim edilməsi ▶ Müdavimin gender fərqlərini müəyyən etməsi və qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığının maneələrlə qarşılaşma səbəblərinin nəzərdən keçirilməsi ▶ Mövzunun müdavim tərəfindən öz təcrübəsinə və ölkəsinə uyğunluğunu nümayiş etdirməsi
(3) «Ədalətin gözü kordur» ifadəsi «gender korluğu» demək deyil!	Qərəzsizliyin gender amillərinin nəzərə alınması ilə bu iki anlayışın hüquq sistemlərində necə müştərək mövcud olması arasında müqayisəsi Gender amillərinin nəzərə alınması perspektivinin öyrənilməsi («gender eynəyi»)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Müdavimin gender amillərini nəzərə alan ədalət mühakiməsi anlayışı ilə tanış edilməsi ▶ Müdavim, əsl bərabərliyə nail olmaq üçün qanun/məhkəmə təcrübəsində gender amillərini nəzərə alan yanaşmanın nə zaman lazım olduğunu öyrənir ▶ Müdavim praktiki tapşırıqları/kazusları nəzərdən keçirmək üçün "gender eynəyindən" istifadəni təcrübədən keçirir
(4) Qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı işlərdə ədalət mühakiməsinə çatımlılıq	«Ədalət mühakiməsi zənciri» çalışmasından istifadə etməklə qadınlara qarşı zorakılıqla əlaqədar işlərdə onların ədalət mühakiməsinə çatımlılığa maneələrin müəyyən edilməsi İstanbul Konvensiyasında yer almış standartların/öhdəliklərin nəzərdən keçirilməsi	<ul style="list-style-type: none"> ▶ QQZ (xüsusilə də məişət zorakılığı) ilə əlaqədar cinayət proseslərində qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığa ciddi maneələrin müəyyən edilməsi. ▶ Müdavim İstanbul Konvensiyasının standartlarını işə tətbiq etmək təcrübəsi ilə onlarla tanış olur ▶ Müdavimin ədalət mühakiməsi zənciri boyunca maneələrin aradan qaldırılmasının vacibliyinə dair anlayışının artması
(5) Qadın məhkəmələri haqqında beynəlxalq qanunların yerli məhkəmələrdə tətbiqi	Beynəlxalq qanunvericilik standartlarının ölkə şəraitində tətbiqi (həm sərt, həm də yumşaq qanunvericilik)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Müdavim beynəlxalq qanunvericiliyin yerli şəraitdə istinad edilməsi qaydasını öyrənir ▶ Müdavim qadın hüquqlarının pozulması halları ilə əlaqədar işlərdə ən çox tətbiq oluna biləcək beynəlxalq qanunvericilik standartlarını nəzərdən keçirir
(6) Precedent hüququ ilə işləmək	Müxtəlif qanunvericilik mənbələrinin tətbiqinin fərqli nəticələrə səbəb ola biləcəyini araşdırmaq üçün işlərlə işləmək Cinsi/gender ayrı-seçkiliyi və (B) qadınlara qarşı zorakılıqla əlaqədar işlərdə beynəlxalq standartların tətbiq edilməsinin təcrübədən keçirilməsi	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Müdavim Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin ləğv olunması üzrə Komitə (CEDAW Komitəsi) tərəfindən baxılmış işlərdə ölkə qanunvericiliyin və beynəlxalq qanunvericiliyin tətbiqində təcrübə qazanır. ▶ Müdavim alternativ ssenariləri nəzərdən keçirməklə beynəlxalq qanunvericiliyin ölkə qanunvericiliyindəki boşluqları necə qapadığını dərk edir

(7) Məhkəmə proseslərində gender stereotipinin aradan qaldırılması üçün nə etmək olar?	Qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı işlərdə gender stereotipləri və gender qərəzliliyi Gender stereotiplərin qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı baxımından mənfə təsiri	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Müdavim real işlər sayəsində gender stereotiplərini, qərəzlərini və qadınlara qarşı zorakılığa dair yanlış təsəvvürləri müəyyən edir ▶ Stereotipin vurduğu zərərin ədalət mühakiməsinə çatımlılıq imkanlarının olmaması baxımından səbəblərini müəyyən edir ▶ Müdavim bu cür stereotiplərlə qarşılaşdıqda potensial cavab tədbirlərini nəzərdən keçirir
(8) Gender amillərini nəzərə alan təcrübələrdən real həyatda istifadə	Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığına hər hansı bir maneəni müəyyənləşdirmək üçün öz işinin və peşə təcrübələrinin "auditini" həyata keçirmək	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Müdavim öz iş yerinə və təcrübələrinə ədalət mühakiməsinin bir qadın istifadəçisi perspektivindən tənqidi nəzər yetirir ▶ Ədalət mühakiməsinə çatımlılıqda potensial maneələri müəyyən edir ▶ Müdavim rastlaşa biləcəyi maneələri azaltmağın konkret yollarını və hansı dəstəyə/mənbələrə olan ehtiyacı nəzərdən keçirir
(9) Bağlanış, yekun qiymətləndirmə və növbəti addımlar	Mentorluğun yekun qiymətləndirmə formasından (müdavimlər üçün) və Mentorluğun yekun hesabat formasından (mentorlar üçün) istifadə edin, Əlavələr 2 və 3	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Mentorluq prosesini və dərslərin cəhətlərini, müdavimin dərslərdən əldə etdiyi başlıca nəticələrini nəzərdən keçirmək; ▶ Mentora/müdavimə rəy vermək; ▶ Məzmunu və metodologiyası baxımından mentorluq prosesinin yekun qiymətləndirilməsi; ▶ Tədris və inkişaf üçün növbəti mərhələləri müəyyənləşdirmək

Seansların təsvirləri ümumi bir tərzdə yazılır və buna görə də mentor məzmununun müdavimlərə necə uyğun olacağını düşünməlidir. Hər bir seansda onun fərqli mentorluq situasiyalarına necə uyğunlaşdırılacağı ilə bağlı məsləhətlər var. Həmçinin mentorun hazırlıq prosesində istifadə edə biləcəyi materialı uyğunlaşdırması üçün bir neçə ümumi məsləhət:

- ▶ Ölkədə vəziyyət haqqındakı verilənlərdən və statistik məlumatlardan istifadə edin. Onları əvvəlcədən toplamaq, yaxud belə məlumat mənbələrini müəyyənləşdirmək faydalıdır.
- ▶ Ölkə şəraitindən nümunələri təqdim etmək; bunun üçün tədqiqatları və araşdırmaları nəzərdən keçirmək və ya media tərəfindən işıqlandırılan bilən ədalət mühakiməsinə çatımlılıq məsələlərini izləmək tələb olunur (məsələn, xəbərlərdə olan «mübahisəli» işlər).
- ▶ Müəyyən bir seansda presedent hüququna dair nümunələr verildikdə ölkə üzrə işlərlə əvəzləyin. Bunun üçün qadın hüquqları ilə əlaqəli və müdavim ilə müzakirə yarada biləcək dərslərin məqamları və ya mövzuları əhatə edən işlərin tapılması tələb olunur.
- ▶ İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin və ya QQASLK Komitəsinin ölkənizdən qadın hüquqlarının pozulmasına dair işlərə baxıb–baxmadığını yoxlayın. Bu qərarlar/qətnamələr əlavə oxu materialı və ya mentorlarla müzakirələr üçün faydalı ola bilər
- ▶ Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığının konkret cəhətləri (məsələn, maneələr, hüquqşünasların fərqli cavabları və s.) haqqında müzakirəyə vadar etmək məqsədilə praktiki tapşırıqların işlənilib hazırlanması
- ▶ Gender bərabərliyi, qadın hüquqları və ya qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı mövzusunda müzakirələrə başlamaq üçün videolardan istifadə edin. Müxtəlif agentliklər geniş auditoriya üçün bu mövzular haqqında sadə mesajlarla birgə qısa videoçarxlar hazırlayıb. Müdavimlər bunların qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı mövzusunda məlumatlılıq səviyyəsinin artırılması üçün faydalı olub-olmadığını qiymətləndirə bilər.

Qeyd edək ki, bu əlavə mənbələrdən bəziləri üçün mənbələr sözügedən Bələdçidə seans təsvirlərindən sonra verilir.

Burada təqdim olunan material prokurorlar və ya hakimlər tərəfindən həyata keçiriləcək Mentorluq Proqramını əks etdirir. Mentorlar 1-ci seans zamanı müdavimlə özünün konkret maraq dairələrini araşdırmağı faydalı hesab edə bilər, lakin mentorlar həm də materialı hər bir peşəkar qrupun fərqli səlahiyyətlərinə uyğunlaşdırmağı planlaşdırmağı da istəyə bilər. Mümkün olduqda seansın təsvirlərində cinayət və mülki qanunvericilik təcrübələri üçün fərqli yanaşmalar vurğulanmışdır.

Müəyyən bir ölkə şəraitində prokurora və ya hakimlərə təlim verməyi planlaşdıran zaman qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığını ilə əlaqədar mövzuların, xüsusən qadınlar üçün müdavimlərlə əlaqəli və ya onlar üçün maraqlı ola biləcək mövzular haqqında düşünün, məsələn: qadınlara qarşı zorakılıq (cinayət qanunvericiliyi və cinayət prosessual qanunvericiliyi və eləcə də hakimlərin və prokurorların təcrübəsi), cinsi mənsubiyyətə görə və ya gender zəminində ayrı-seçkilik və ya ailə qanunvericiliyi (evlilik, boşanma, əmlak hüquqları).

Mentorluq tələbələrə nisbətən müdavimlərlə daha fərqli məşğul olmağı tələb edir və interaktiv və empirik tədqiqatın təşviq edilməsinin yollarını düşünmək çətin ola bilər. Bəzi müdavimlər müəyyən tapşırıqlara və metodologiyalarla digərlərindən daha çox bağlı ola bilərlər. Aşağıda müdavimləri cəlb etmək yolları barədə daha çox fikir irəli sürmək üçün bəzi fikirlər verilib. Bunlar seansın təsvirində göstərilən hər hansı bir çalışmaya əlavə olaraq və ya onların yerində ola biləcəyi təqdirdə müdavimlərin yerinə yetirə biləcəyi «qutudan kənar çalışmalardır».

- ▶ Müdavim hakim (başqa bir məhkəmədən, şəhərdən) və ya prokurorla (başqa bir idarədən, şəhərdən) qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığını mövzusunda necə baxdıqlarını, qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışına hansı maneələrin olduğunu hesab etdiklərini müəyyən etmək və öz təcrübələrində qadın hüquqlarını necə dərk etdiklərini öyrənmək məqsədilə qeyri-rəsmi müsahibə aparır.
- ▶ Müdavim qadın hüquqlarına aid cari bir hüquqi məsələ (peşə etikası standartlarına uyğun olaraq, əlbəttə ki, konkret və ya baxılan işlərə münasibət bildirmədən) barədə geniş ictimaiyyət üçün məqalə yazır.
- ▶ Təsəvvür edin ki, müdavim məişət zorakılığı ilə bağlı işlər üçün mühafizə orderlərinin yeni hüquqi mexanizminin (zorakılıq edən şəxsin evdən müvəqqəti bir müddətə kənarlaşdırmaq haqqındakı orderlər) qəbul edildiyi bir ölkədə işləyir. Onun vəzifəsi zorakılıq qurbanı olan qadınların mühafizə orderi üçün müraciət etməsinə kömək etmək yolları barədə hüquqi yardım göstərən vəkillər üçün təlim kursu planı hazırlamaqdan ibarətdir. Müdavim bu təlim kursunda hansı mövzulardan bəhs edilməyin vacibliyini qərara alır və onların hər birinin aşağısına bir neçə əsas paraqrafı daxil edir. O, vəkillərin yeni qanuna qarşı necə müqavimət göstərə biləcəyini və onun arqumentlərini necə cavablandıracağına əvvəlcədən planlaşdırmağa çalışmalıdırlar.
- ▶ Müdavim təsəvvür edir ki, ədliyyə sistemi dövlət hakimiyyəti deyil, kommersiya xidmətidir. Ədalət mühakiməsinin qadın istifadəçiləri isə bu xidmət üçün pul ödəyən potensial müştərilərdir. Müdavim ədliyyə sisteminin təbliğ etmək və qadınların ondan istifadəsini təşviq edən bir reklamı tərtib edir. Onlar hansı müsbət cəhətləri xüsusi olaraq vurğulayacaqlar?
- ▶ Müdavimlər gender bərabərliyindən bəhs edən bir neçə videoçarxı izləyir (Resurslar bölməsində). Onlar geniş ictimaiyyət üçün qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığını izah edəcək sadə bir video üçün sülhə lövhəsi hazırlayırlar. İctimai maarifləndirmə kampaniyasında hansı mövzular işıqlandırılacaq?

Müdavimlərin təşkili

Mentorluq seansları şəraitdən və müdavimlərin mövcudluğundan asılı olaraq fərdi seanslar və/yaxud qrup seansları kimi baş verə bilər. Seansların bəziləri qrup şəklində istifadə edilərsə xüsusilə təsirli ola bilər, çünki daha çox baxış nöqtəsi olduğu zaman müzakirələr və beyin hücumları gücləndiriləcəkdir. Halbuki, tet-a-tet mentorluq seanslarının üstünlükləri də var, çünki onlar müdavimə qarşılaşdıqları problemləri daha dərinə araşdırmaq fürsətini verir.

Müdavimlərin ehtiyac duyduğu təqdirdə tələb etmək və fərdi seanslar keçirmək imkanı olmalıdır; qrup seansları əlavə qarşılıqlı tədris fürsəti kimi qəbul edilə bilər. Mentor fərqli müdavimlərin tədris üslublarını və seçimlərini nəzərə almalıdır. Qrup seansları keçirildiyi halda mentor eyni zamanda bütün müdavimlərin iştirak etmək və fikirlərini prosesə qatmaq üçün bərabər fürsətlərə malik olduğundan əmin olaraq iclasın aparıcısı rolunu oynayır.

Mentorluq proqramına başlamazdan əvvəl

Mentorluq Proqramı digər tədris metodlarından (istər sinif otağından, dərsləkdən istifadə edər, istərsə də distant kurs vasitəsilə müstəqil tədris keçər) istifadə etməklə qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığını anlayışı ilə artıq tanış edilmiş müdavimlər üçün xüsusi təsirə malik olacaqdır.

Mentorluq Proqramının seansları bir müdavimin qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığını anlayışı ilə əsas tanışlığına əsaslanmaq üçün hazırlanıb və buna görə də tanışlıq seansları üçün mentorla görüşdən əvvəl müdavimlərə qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışı haqqında HELP kursunu nəzərdən keçirmək tövsiyə edilməlidir.

Hər bir mentorluq seansında (təlim vəsaitinin müvafiq hissələrində olduğu kimi) mentorun, yaxud müdavimin hər hansı bir materialı nəzərdən keçirmək istədiyi HELP kursunun müvafiq modulları da qeyd olunub. Mentor müdavimləri Mentorluq Proqramı⁵ vasitəsilə eyni zamanda ən azı distant kursa yazılmağı və tədris almağı təşviq etməlidir.

5. Bu kurs haqqında məlumatları buradan əldə edə bilərsiniz:

<http://help.elearning.ext.coe.int/pluginfile.php/154365/course/section/27343/HELP%20WAJ%20course%20brief.pdf>.

Müdəvimlər burada hesab yarada və kursa daxil ola bilər: <http://help.elearning.ext.coe.int/login>

1-ci seans: Giriş: bir–birinizlə tanış olmaq və məqsədləri müəyyən etmək

Bu seans mentor və müdavim arasındakı ilk əlaqəni yaradır və uzunmüddətli əməkdaşlığın təməlini qoyduğu üçün vacib əhəmiyyətə malikdir. Müdavimlər prosesin ideyasını dərk etməyi və öz fəaliyyətlərində bunun faydalarını görməyi bacarmalıdır. Bu seans mentor və müdavim arasında həm şəxsi, həm də peşəkar tanışlıq məqsədilə zaman ayrılmasına imkan verməlidir.

Tədrisin məqsədləri

Bu seansın məqsədi mentorluq prosesi və mentorun işi üçün çərçivəni müəyyən etməkdən ibarətdir. Məqsədlər aşağıdakılardan ibarətdir:

- ▶ Mentorluq Proqramını təqdim etmək,
- ▶ mentorluğun məqsədini aydınlaşdırmaq,
- ▶ mentor və müdavim arasında ilk əlaqəni yaratmaq.
- ▶ şəraiti müzakirə edərək buna müvafiq şəkildə tədrisin məqsədlərini müəyyən edərək müdavimin tədris ehtiyaclarını başa düşmək.

Müdavim üçün gözlənilən nəticələrin müzakirəsi də adekvat bir prosesin planlaşdırılmasını dəstəkləyə biləcək bir elementdir. **Müdavimin fərdi tədris məqsədlərini təyin etmək** bu seansın ən vacib məqsədidir.

Gözlənilən təsir

Bu seansın sonunda müdavim mentorluq anlayışı ilə və məşğul olduğu proseslə tanış olacaqdır. Müdavimin mentorluğun məqsədi, tədris ehtiyacları və öz tərəfdən sərf ediləcəyi gözlənilən enerjisi barədə məlumatlı olmalıdır. Müdavim bu prosesin ədliyyə sahəsində onların təcrübələrini necə dəstəkləyəcəyini aydın şəkildə görməlidir.

Məzmun/mövzular

Təqdimatlar və bir–birinizlə tanış olmaq

Mentorluq Proqramının məqsədi və prosesi

Tədris ehtiyacları və fərdi məqsədlər

Mentor ilə müdavim arasında əməkdaşlıq şərtləri haqqında saziş.

Çalışmalar

Mentor müdavimin peşə təcrübəsini araşdırmaq və ya peşə təcrübəsində gender bərabərliyi və qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı baxımından rastlaşdığı ən müvafiq işləri və fikirləri nəql etməklə araşdırma aparmaq üçün qiymət kartları kimi vasitələrdən istifadə edə bilər. Mentor tərəfindən hazırlanan yarımçıq cümlələr də «Genderlə bağlı ən problemlə nəyi görürəm...» və ya «Ölkəmizdə qadın hüquqları...» kimi təcrübələr ətrafında müzakirələrin başladılmasına kömək edə bilər. Tədris ehtiyaclarını müəyyən etmək və tədrisin məqsədlərini təyin etmək üçün Mentorluq Proqramının məqsədləri aydın formada təsvir edilə bilər və müdavim artıq hər bir mövzuda hiss etdiyi təcrübəyə görə onları prioritetləşdirə bilər.

Müzakirə sahələri

Bu seansda müdavimin peşə təcrübəsini və təhsil səviyyəsini, onun gender bərabərliyi və qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı mövzularına əlaqəsini araşdırmağa dəyər. Bu, əsasən mentorluq prosesini müdavimin ehtiyaclarına uyğunlaşdırmağı bacarmaq məqsədilə mentorun məlumat toplamağının zəruri hesab edildiyi bir seansdır. Proseslə və çərçivə ilə əlaqəli bütün suallara icazə verilməli və aydınlaşdırılmalıdır.

Resurslar

Seans hesabatı forması – hər bir seansdan sonra mentor tərəfindən doldurulacaq məlumat vərəqi (Əlavədə 1–də Mentorluq seansı hesabatı formasından (mentorlar üçün) istifadə edin).

2-ci seans: «Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığının» nın mənimlə nə əlaqəsi var?

Bu seans «buzqıran» kimi təqdim olunur və müdavimi/müdavimləri qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı anlayışı ilə tanış etmək üçün nəzərdə tutulub. Bu seans müdavimləri tədris predmetinin öz təcrübələri ilə necə əlaqəli olduğunu düşünməyə təşviq edir. Bu seansın məqsədi Mentorluq Proqramının başlanğıcı üçün nəzərdə tutulmuşdur, lakin müdavimlərin diqqətini tədrisdən öyrəndiklərini işlərinə necə tətbiq edə biləcəklərinə yönəltmək məqsədilə bu proqramın sonu üçün uyğunlaşdırıla bilər.

Müvafiq olaraq

Bu seansda həmçinin qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı haqqında HELP kursunda (Modullar 1 və 3) istifadə olunmuş qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışı mövzusunda təlim vəsaitinin materialından (konkret olaraq Giriş və 4.13-cü hissədən) istifadə olunur.

Tədrisin məqsədləri

Mü davim problemin bütün məhkəmə-hüquq sistemləri üçün aidiyyəti olduğunu etiraf etməklə qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı mövzusunda xüsusi maraq göstərir. Proqramın əvvəlindən mü davim qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığının sadəcə mücərrəd bir anlayış olmadığını, öz yurisdiksiyasında mövcud olan bir problem olduğunu öyrənir.

Gözlənilən təsir

Mü davim qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı mövzusunun vacibliyini, eləcə də bu kursun və Mentorluq Proqramının peşə həyatında praktik olaraq tətbiqini başa düşəcəkdir. Mü davim mövzu ilə bağlı həyəcanlanmalı və proqramı davam etdirməyə xüsusi maraq göstərməlidir.

Məzmun/mövzular

- Qadınların Avropa İnsan Haqları Məhkəməsindən istifadəsi ilə bağlı məlumatların araşdırılması. 2007-ci ildə Françoise Tulkens (Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin sabiq hakimi və sədr müavini) Məhkəməyə müraciətləri araşdırmışdır. Verilmiş ərizələrin yalnız 16%-nin qadınlara aid olduğunu müəyyən etmişdir. Hakim Tulkens əldə etdiyi məlumatlardan belə bir qənaətə gəlmişdir ki, qadınlar tərəfindən işlərin Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə verilməsi daha çətin olmuş və bu, onların ədalət mühakiməsinə çatımlılığının bir şəkildə pozulması deməkdir.
- Qadınların hüquq peşələrində təmsilçiliyinə dair məlumatların araşdırılması. Ədalət Mühakiməsinin Səmərəliliyi üzrə Avropa Komissiyası (ƏMSAK) üzv ölkələrin məhkəmə sistemlərinin keyfiyyətinin və səmərəliliyinin müntəzəm olaraq qiymətləndirilməsini həyata keçirir. Bu qiymətləndirmələrə həm də gender bərabərliyi göstəriciləri daxildir. 2016-cı ildə qadınlar bütün birinci instansiya məhkəmələrində fəaliyyət göstərən peşəkar hakimlərinin 59%-ni, eyni səviyyəli məhkəmə sədrlərinin isə yalnız 36%-ni təmsil edirdilər. Həmçinin, qadın prokurorlar 51%, prokurorluq idarələrinin qadın rəhbərləri isə 34% təşkil etmişdir. Qeyd edək ki, 2020-ci ildə ƏMSAK məlumat bazasına 2018-ci ilin rəqəmlərini əlavə edəcəkdir.
- Qadınlar tərəfindən məhkəməyə verilən işlərin sayının və nisbətinin, habelə hüquq peşəsində qadınların təmsilçiliyi haqqında ölkə məlumatların təhlilinin aparılması. Mentor bu seansdan bir neçə müddət əvvəl öz yurisdiksiyalarında mövcud olan məlumatları müdavimlərə axtarmağı tapşırı bilər.

Çalışmalar

- Mü davimlərə seans zamanı müzakirə etmək üçün hakim Tulkensin tədqiqatından çıxarış təqdim edilə bilər və ya seansa hazırladıkları zaman mentor onlara tam mətni oxumağı tapşırı bilər
- Mü davimlərdən Avropa məhkəmə sistemlərinin ƏMSAK məlumat bazası ilə tanış olmaq və konkret olaraq qadınların ölkələrindəki müxtəlif hüquq peşələrində təmsil olunması ilə bağlı məlumat tapmaq xahiş oluna bilər. Mü davimlər məlumat bazasını araşdırmağa və müxtəlif peşələr və ölkələr üzrə məlumatlarını müqayisə etməyə təşviq edilməlidir.

- (c) Müdavimlər ev tapşırığına hazırlıq qismində və yaxud seansa qədər gələcək fəaliyyətlər qismində qadınların məhkəmə-hüquq sistemindən (xüsusilə məhkəmələrdən) necə istifadə etdiklərini və ölkənin məhkəmə-hüquq sistemində onların necə təmsil olunduğunu əks etdirən mənzərəni təsvir etmək üçün əlavə məlumat əldə etməyə çalışa bilər. Çox ehtimal ki, sözügedən məlumatları istifadə üçün dərhal əldə etmək mümkün olmayacaqdır, buna görə də mentor müdavimi öz bilik və təcrübəsindən istifadəyə və bu məsələləri proqram boyunca diqqətdə saxlamağa və öyrəndiyi/müşahidə etdiyi hər şeyi qeydə almağa təşviq etməlidir.

Müzakirə sahələri

- (a)
- ▶ Əgər Avropa əhalisinin ən azı yarısını qadınların təmsil etdiyini nəzərə alsaq Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə ərizələrdən dördüdə bir hissəsindən azının qadınlar tərəfindən təqdim edilməsi faktını necə izah etmək olar?
 - ▶ Müdaviminizdən öz bilik və təcrübəsinə əsaslanaraq qadınların Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə etdikləri müraciətlərdə qanunun ən çox ehtimal edilən əsas hansı sahələrinin pozulduğunun və ya ən çox yayılmış insan hüquqları pozuntularının qeyd edildiyini soruşun. Qeyd edək ki, Məhkəmə özü ərizəçilər və ya baxılan işlər barədə cins üzrə dezaqreqasiya olunmuş məlumatları dərc etmir. Belə məlumatlara malik olmaq faydalı ola bilərmi? Nə üçün və ya nə üçün xeyr?
- (b)
- ▶ ƏMSAK–da qadınların hüquq peşələrində təmsilçiliyi, bir peşə (məsələn hakimlər, prokurorlar), peşələr arasında və ölkələr arasındakı fərqlər barədə düşünməklə siz (müdavim) hansı nümunələri müşahidə etmişiniz? Fərqlər üçün, xüsusən də qadınlar üçün “şüşə tavan” kimi ifadə olunan fenomeni hansı izahatlar vasitəsilə açıqlamaq mümkündür?
 - ▶ Prokuror və ya hakim kimi qadınların təmsilçiliyi «Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı» anlayışı ilə necə əlaqəlidir?
 - ▶ Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə müraciət edən qadınların və qadınların ədliyyə sistemlərində təmsilçiliyi ilə bağlı nəticələr arasında hansı əlaqələr var (əgər varsa)? Geniş mənada düşünsək, ədliyyə sektorunda qadınlara dəstək göstərməyimiz üçün hansı yollar var?
- (c)
- ▶ Ölkənin məhkəmə-hüquq sistemi haqqında hansı məlumatlar olub? – qadınlar tərəfindən məhkəməyə neçə iş (və %-i) təqdim olunub? Qadınlar qanunun ən çox hansı sahələri üzrə işləri məhkəməyə təqdim edirlər? Onlar şəxslərinin, yaxud başqalarının adından işləri məhkəməyə təqdim edir?
 - ▶ Əgər məlumatlar olmazsa, öz peşəkar təcrübəniz əsasında ədalət mühakiməsinin qadın istifadəçilərinin ümumi mənzərəsinə necə baxırsınız?
 - ▶ Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışı üçün hansı boşluqların və ya qeyri-bərabər çıxışın mövcud olma mümkünlüyünü daha ətraflı aydınlaşdırmaq üçün hansı verilənlər və ya məlumatlar lazımdır? Bu proqramda iştirak edən zaman müdavimin axtara biləcəyi bəzi mümkün məlumat mənbələri hansılardır?
 - ▶ Ölkənin məhkəmə-hüquq sistemindən qadınların və kişilərin necə istifadə etdikləri və ya bu sistemdə təmsil olunması ilə bağlı fikir ayrılığına dair əvvəllər hər hansı fikriniz olubmu? Nə üçün və ya nə üçün xeyr?

Uyğunlaşdırmaq üçün məsləhətlər

- ▶ Prokurorlar cinayət işlərində zərər çəkmiş qadınlar və kişilər/təqsirləndirilən şəxslər haqqında məlumatları müqayisə etməyi faydalı hesab edə bilərlər. Onlar qadınlara qeyri-mütənasib təsir göstərən zorakılıq formalarında hansı nümunələri görür? Nümunələrdə nə verilib?
- ▶ Müdavimlərin gender boşluqları və ya gender bərabərsizlikləri anlayışı ilə çox tanış olmadıqları mümkündürmü. Məhkəmə-hüquq sistemi üçün həm ölkə şəraitində, həm də dünya miqyasında müşahidə olunan nümunələri nəzərdən keçirməklə yanaşı bərabərsizliklər barədə daha geniş müzakirələrin aparılması faydalı ola bilər. Bu müzakirə qadınlar və kişilər arasında əməkhaqqı fərqləri, qadınlar və kişilər tərəfindən görülən iş növlərindəki «seqreqasiya», qadınların siyasi idarədə təmsilçiliyi və s. kimi mövzuları əhatə edə bilər. Müdavimlər bu bərabərsizlik nümunələrinin ədalət mühakiməsinə çatımlılığı mövzusu ilə nə dərəcədə əlaqəli olduğunu düşünə bilər. [Qeyd: bu mövzu həmçinin “qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığına maneələrin aradan qaldırılması” mövzusunda olan 4-cü seansa aiddir].

Resurslar

İnsan hüquqları, qadın hüquqları. Avropa İnsan Haqları Məhkəməsinə müraciət edən qadınlar. Françoise Tulkens tərəfindən keçirilmiş mühazirə (2007).

<https://rm.coe.int/1680597b21>

Məhkəmələrdə və prokurorluq orqanlarında gender bərabərliyi haqqında ƏMSAK məlumat tablosu

https://public.tableau.com/profile/cepej#!/vizhome/CEPEJ-Genderequalityv1_3/Barcharts

<https://www.coe.int/en/web/cepej/dynamic-database-of-european-judicial-systems>

Qeyd: Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışına dair QQASLK Komitəsinin 33 sayılı Ümumi Təvsiyəsində (BMT-nin Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin ləğvi üzrə Komitəsi (2015)) qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığınə dair aydın ifadə etdiyi altı əsas komponentini nəzərdən keçirmək faydalı ola bilər.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=CEDA/W/C/GC/33&Lang=en

Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışına dair altı əsas komponentin də *Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxış imkanlarının təmin edilməsi haqqında hakimler və prokurorlar üçün təlim vəsaitinin 1.1.2 hissəsində* və HELP kursunun 1-ci modulunda qısa icmalı verilmişdir.

3-cü seans: «Ədalətin gözü kordur» «gender korluğu» demək deyil!

Bu seansın məqsədi müdavimin gender perspektivinin nə olduğunu və bundan əlavə, prokuror və hakimlərin gender perspektivini tətbiq etmələrinin nə üçün faydalı olduğunu başa düşməsinə təmin etməkdən ibarətdir.

Müvafiq olaraq

Bu material *Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılıq imkanlarının təmin edilməsi haqqında hakimlər və prokurorlar üçün təlim vəsaitinin* 1-ci fəslinə (1.1-ci hissə) və 4-cü fəslinə (xüsusən 4.8) və qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılıq haqqında HELP kursunun 1 və 5-ci modullarına uyğun gəlir.

Qeyd edək ki, başqa bir seans (9-cu seans) gender amillərini nəzərə alan ədalət mühakiməsi ideyalarına əsaslanıb və müdavimi öz təcrübələrində edə biləcək dəyişiklikləri müəyyən etmək üçün daha fəal şəkildə fəaliyyətə cəlb edir. 9-cu seans Mentorluq Proqramının sonunda istifadə üçün nəzərdə tutulub. Bu seans (3) sonrakı seanslarda öz əksini tapacaq vacib bir anlayışı təqdim etmək məqsədi daşıyır. Bununla birlikdə 3-cü və 9-cu seansları vahid bir dərs çalışması kimi birləşdirmək mümkündür.

Tədrisin məqsədləri

Müdavim ədalətin «gözünün kor» (qərəzsizlik) olması anlayışının ədalət mühakiməsi baxımından qadınlar və kişilər arasında heç vaxt heç bir fərq qoyulmayacağı anlamına gəlmədiyini başa düşəcəkdir. Mentor qadınlar və kişilərə fərqli şəkildə davranmağın qanuni səbəbləri olduqda həmin səbəbləri öyrənməlidir (qanunda və məhkəmə proseslərində). Bu seans müdavimin rəsmi və ya hüquqi bərabərliyi (yəni, qanunda yazılanlar) və əsl bərabərliyi (nəticələrin bərabərliyi və imkanların bərabərliyi) arasındakı fərqi tanımağına və qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılıq imkanları əldə etmələri məqsədilə qadınların əsl bərabərliyinə diqqət yetirilməsinin vacibliyini başa düşməsinə kömək edəcəkdir (qeyd edək ki, rəsmi və əsl bərabərlik anlayışları HELP kursunun 3-cü modulunda daha ətraflı şəkildə araşdırılıb).

Gözlənilən təsir

Müdavim qərəzsizlik prinsiplərini dəstəkləyən məhkəmə-hüquq sistemlərində gender problemlərinə (və qadınların rastlaşdığı qeyri-bərabərliklərə) xüsusi diqqət yetirməyin uyğun olduğu zamanı və səbəbi ayırd edə biləcəkdir. Gender perspektivinin nə olduğunu və məhkəmə-hüquq sistemində işləyərkən onun necə tətbiq olunduğunu anlamaq qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışını yaxşılaşdırmağın təməlidir. «Gender amillərini nəzərə alan ədalət mühakiməsi» anlayışı həm təlim vəsaitinin, həm də distant kursun əsasını təşkil edir.

Nəhayət, bu seans mentorun gender perspektivinin nə olduğunu öyrənməyə kömək etməli və təcrübəsində dəyişiklik etməyə başlaması üçün ona inam verməlidir (9-cu seansda əsaslandırılmış bir tapşırıq).

Məzmun/mövzular

- Gender korluğu yaşamasını problemlə edən səbəbləri müəyyən etmək və onları gender amillərini nəzərə alan yaşamağa çevirməyi təcrübədən keçirmək.
- Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılıqına onların qeyri-bərabər statuslarının necə təsir göstərdiyini başa düşmə səviyyəsini yaxşılaşdırmaq məqsədilə ölkədə faktiki vəziyyətlə müqayisədə ölkə qanunvericiliyində gender bərabərliyi müddəalarına dair fikrin ifadə edilməsi.

Çalışmalar

- Müdavimlər aşağıdakı vəziyyətləri və istifadə edilə bilən yaşamları nəzərdən keçirməlidir. Qeyd edək ki, mentor və müdavim hər üç kazusu nəzərdən keçirə bilər və ya mentor müdavim üçün ən uyğun olanları seçməyi arzu edə bilər. Növbəti mərhələ kimi mentor müdavimlərin maraq dairəsinə və ya ixtisasına və iş təcrübəsinə uyğun olan əlavə kazusları təqdim edə bilər.

1-ci kazus (ssenariləri müqayisə edin)

Anna ərindən şikayət etmək üçün polis şöbəsinə gedir. O, ərinin illərdir ona qarşı fizki və mənəvi zorakılıq törətdiyini söyləyir. Ötən gecə əri Annanı başqa bir kişi iş yoldaşı ilə münasibətdə günahlandırmışdır. O, aqressiv şəkildə Annanın mobil telefonunu götürmüş və geri qaytarmaqdan imtina etmişdir. Anna telefonu geri almağa çalışarkən əri onu itələmiş və o, masanın üstünə yıxılmışdır. Onun qolunun yuxarı hissəsində böyük bir qançırın olduğu görünür.

Barbara soyğunla bağlı şikayət etmək üçün polis şöbəsinə gedir. Ötən gecə qatar stansiyasından evə qayıdarkən bir kişi ona arxa tərəfdən yaxınlaşaraq əlindən mobil telefonunu almışdır. Adamın kim olduğu barədə heç bir fikri yoxdur, lakin Barbara onun bəzi əlamətlərindən tanıya bilər. Barbara telefonundan yapışmağa çalışmış, lakin mücadilə zamanı yerə yıxılmışdır. Onun qolunun yuxarı hissəsində böyük bir qançırın olduğu görünür.

2-ci kazus

Hazırda bir dövlət ittihamçısı cinsi zorakılıqla bağlı bir işə baxır. Zərərçəkmiş C bir qonaqlıqda zorlandığını söyləyir. Həmin vaxt həm C-nin, həm də təqsirləndirilən şəxslərin sərəxoş olduqlarına dair məhkəmə-tibbi sübutlar var. Dövlət ittihamçısı iki dəfə C-ni sorğu-sual etmiş və əvvəlki dindirmədən üç ay sonra onu əlavə sorğu-suala dəvət etmişdir. Bu sorğu-sual zamanı C təqsirləndirilən şəxs ilə onun cinsi əlaqəsini əks etdirən video görüntünün internetdə yayımlanması faktından narahatlığını ifadə etmişdir. O, dövlət ittihamçısının suallarına anlaşılmaz cavablar verir, yaddaş çatışmazlığının olduğu üzə çıxır və hadisələrə dair əvvəlki ifadəsinə zidd olan bəzi açıqlamalar verir. Dövlət ittihamçısı zərərçəkmişin ifadəsinin etibarlılığına dair yaranan şübhələr və aydın sübutların çatışmazlığı səbəbindən işə xitam verir.

3-cü kazus

Bir boşanma işində keçmiş ər ailə müəssisəsinin tək sahibi olduğunu iddia edir. Məhkəmə keçmiş ərin məşğulluq tarixçəsini, gəlirlərini və əldə etdiyi əsas vəsaitləri, həmçinin keçmiş arvadın ailəni və ya bu müəssisəni dəstəkləmək üçün məhdud maliyyə yardımı etməsini nəzərə alır. Keçmiş ər nikahda olduğu dövr ərzində tam ştatlı işçi olmuşdur. Keçmiş arvad isə bir neçə il bu müəssisədə yarım ştat mühasib vəzifəsində işləmiş, eyni zamanda o, cütlüyün uşaqları kiçik yaşlarında olanda və yaşlı valideynlərinə qulluq edərkən bir müddət işsiz qalmışdır. Ər-avadın ümumi əmlakının, o cümlədən müəssisənin dəyəri 5,6 milyon avrodan çox qiymətləndirilmişdir. Hakim ərin keçmiş arvadının maddi ehtiyacları üçün (aliment) 110 000 Avro təyin edir və bu məbləğin birdəfəlik məbləğdə ödənilməsinə qərar verir. Mülkiyyətin yerdə qalan hissəsi keçmiş ərin adına qalır.

- (b) Müdavam ölkə qanunvericiliyindəki bərabərliyi təmin edən və ayrı-seçkiliyi qadağan edən müddəaları nəzərdən keçirməlidir (bu, qadınlar və kişilər arasında bərabərliyi müəyyən edən ölkə qanunvericiliyi və ya cinsi zəminli və ya gender zəminli ayrı-seçkiliyi qadağan edən qanunlar ola bilər). Sonra isə müdavam yaşadığı cəmiyyətdə qadınlara qarşı bərabərsizliyin və ya ayrı-seçkiliyin ən aydın nümunələrinin nədən ibarət olduğunu (yəni, əməkhaqqı fərqləri, gender vəzifələri, qadınlara qarşı zorakılıq və s.) nəzərə alaraq formal (de jure) bərabərlik və əsl bərabərlik arasındakı fərqlərə dair fikrini ifadə edir.

Müzakirə sahələri

- (a)
- ▶ 1-ci kazusda (Anna və Barbaranın işində) müvafiq qanun və hüquq mühafizə orqanları (və ya digər hüquqşünaslar) tərəfindən mümkün cavab tədbirləri baxımından hansı bənzər sahələr var? Əsas fərqlər nədir və bu fərqlər məhkəmə-hüquqi tədbirlərin görülməsi baxımından nəyi ifadə edir? Təsəvvür edin ki, bu iki hadisə ilə mahiyyət etibarilə eyni şəkildə rəftar edildiyi və ya fərqli şəkildə rəftar edildiyi təqdirdə onların potensial nəticələri nə ola bilər? Eyni yanaşmanın və ya fərqli yanaşmaların hansı mənfi və müsbət nəticələri ola bilər? Gender amillərini nəzərə alan yanaşmaya nə daxil edilməlidir?
 - ▶ 2-ci kazusda (C işində), prokurorun problem yarada biləcək və gender amillərini nəzərə almayan tədbir və qərarlarını götür-qoy edin. Onlarda «gender korluğunun» səbəbi nədir? Əgər prokuror işə başqa cür yanaşsaydı, zərər çəkmiş şəxsin düşdüyü vəziyyətə və təcrübələrinə daha çox cavab verə biləcəyi hansı yollar ola bilərdi?
 - ▶ Üçüncü kazusda (boşanma işində) sizcə, hakimin qərarı nəticələr baxımından bərabərliyi və ya bərabərsizliyi təşviq edəcəkmidi? Ər və arvadın verdiyi töhfələr necə qiymətləndirilmişdir? Əgər qadınların qeyri-maddi töhfələri (yəni uşaqları böyütməsi, ailə üzvlərinə qulluq etməsi və ev işlərini yerinə yetirməsi) maddi töhfələrlə eyni səviyyədə qiymətləndirilmərsə, bu, qadın hüquqlarının müdafiəsi baxımından hansı nəticəyə gətirib çıxarır? Bu halda mülki qanunvericiliyi/məhkəmə qərarını ayrı-seçkilik və ya gender korluğu hesab edirsiniz? Bunun səbəbini izah edin.

(b)

- ▶ Ölkənizdə gender bərabərsizliyinə dair hansı nümunələri göstərə bilərsiniz? Bu bərabərsizliyi yaradan və ya cinsi/gender zəminində ayrı-seçkiliyə gətirib çıxaran struktur amillər hansılardır?
- ▶ Ayrı-seçkiliyin və bərabərsizliyin məhkəmə proseslərinin nəticələrinə necə nüfuz edə və ya təsir göstərə biləcəyi haqqında düşünün. Qadınlar/kişilər, gender vəzifələri və stereotiplər üçün cəmiyyətdəki gözləntilərinin qeyri-bərabər nəticələrə gətirib çıxaran formada məhkəmə proseslərinə necə keçə biləcəyinə dair nümunələr haqqında düşünün. Belə halları aradan qaldırmaq üçün nə lazımdır?
- ▶ Gender amillərinin nəzərə alınması gender bərabərsizliklərinin və struktur bərabərsizliyinin mövcudluğunu etiraf etmək və qadınların və kişilərin məhkəmə-hüquq sistemlərindəki fərqli ehtiyaclarına qarşı həssas olmaq deməkdir. Şəxsi təcrübənizdə və ya tanış olduğunuz məhkəmə qərarlarda gender amillərini nəzərə almaqla qərarların verilməsinə dair nümunələrini xatırlaya bilərsinizmi?
- ▶ Sizin fikrinizcə, gender amillərini nəzərə alan yanaşma peşəkar fəaliyyətinizə çətinlik yaradırmı? Əgər belədirsə, nə üçün və ən böyük çətinliklərə konkret nə səbəb olur?

Uyğunlaşdırmaq üçün məsləhətlər

- ▶ Bu seans mentor ilə müdavim arasında mentorun rəhbərliyi altında özünüifadə şəklində aparıla bilər və ya daha fərqli fikir və təklifləri daxil etmək məqsədilə bir neçə müdavimin iştirakı ilə qrup müzakirəsinin aparılması faydalı ola bilər.
- ▶ B hissəsindəki gender bərabərsizliyi ilə bağlı müzakirələr 2-ci seansdan başlayaraq davam etdirilə bilər. Əgər müdavim ölkədə mövcud olan gender bərabərsizliyini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir və ya qadınlarla kişilər arasında bərabərsizlik sahələrinin mövcudluğuna inamsızlığını ifadə edirsə, müdavimi əvvəlcədən hazırlamaq və onunla nəzərdən keçirmək məqsədilə məlumatları və tədqiqatları hazır vəziyyətə gətirmək faydalı olar.
- ▶ Əgər müdavim gender perspektivini tətbiq etməklə və ya gender amillərini nəzərə almaqla nəzərdə tutulan məsələləri anlamaqda çətinlik çəkir, «gender eynəyini» taxmaq metaforasından istifadə etmək faydalı ola bilər. Bu, Finlandiyanın Sosial İşlər və Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən qadınlara və kişilərə gender perspektivindən fərqli olaraq mümkün təsir göstərə biləcəyini görmək üçün və qadın və kişilərin ehtiyacları və prioritetləri arasında hansı fərqlərin olduğunu soruşmaq üçün qanunvericilik, qərar qəbul etmə, proqramlar, layihələr və s. kimi aktiv bir araşdırma prosesini təsvir etmək məqsədilə hazırlanmış bir ifadədir. «Gender eynəyi» tanış şeylərə baxmaq üçün yeni bir perspektivdən istifadə etməyiniz deməkdir.

Resurslar

Əgər ölkələrinde qadınların ayrı-seçkiliklə qarşılaşdıqları sahələri müdavimlər müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkərsə, əlavə məlumatları aşağıdan əldə etmək olar:

Avropa Şurasının qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışı üçün maneələr, hüquqi müdafiə vasitələri və ən yaxşı təcrübələr haqqında milli araşdırması: Ermənistan, Azərbaycan, Gürcüstan, Moldova Respublikası, Ukrayna

[https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{"14965347":0}](https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{)

Dövlətin hesabatları və Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin ləğvi üzrə Komitənin yekun müşahidələri

<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/cedawindex.aspx>

(Country-specific Information - ölkəyə aid məlumatlar bölməsi altında axtarış edin)

4-cü seans: Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığın maneələrinin araşdırılması

Bu seans müdavimləri, qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılıqda daha konkret və daha az mücərrəd şəkildə qarşılaşdıqları maneələri nəzərdən keçirməyə və ölkələrində/yurisdiksiyalarında qadınlar üçün ən ciddi maneələri müəyyən etməyə təşviq etmək məqsədini daşıyır.

Müvafiq olaraq

Bu material Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxış imkanlarının təmin edilməsi haqqında hakimlər və prokurorlar üçün təlim vəsaitinin 1-ci fəslinin 1.1-ci hissəsinə və HELP kursunun 1-ci moduluna uyğundur.

Tədrisin məqsədləri

Müdavim ədalət mühakiməsinə çatımlılığa ümumi maneələri nəzərdən keçirir və ədalət mühakiməsinin bütün istifadəçilərinə aid olan, yalnız qadınlara təsir edən və qadınlara xüsusilə mənfi təsir göstərən maneələri ayırd etməyi bacarır. Bundan əlavə, müdavimlər qanuni və institusional maneələrin və qadınlar üçün sosial-iqtisadi və mədəni maneələrin bir-biri ilə necə kəsişdiyini başa düşməlidir.

Gözlənilən təsir

Müdavimlər qadınların öz ölkələri və məhkəmə-hüquq sistemi üçün xarakterik olan ədalət mühakiməsinə çatımlılığını üçün konkret maneələri müəyyən edə biləcəklər. Bundan sonra müdavim fəaliyyət göstərdikləri konkret qanunvericilik sahəsini nəzərdən keçirməklə bu maneələrin bəzilərini azaltmaq imkanına malik olmaq üçün öz təcrübələrində tətbiq edə biləcəkləri konkret tədbirləri planlaşdırmalıdır. Müdavimlər, bu maneələrin aradan qaldırılması mütləq olmasa da, hüquqşünasların sosial-iqtisadi və mədəni maneələrin təsirini azaltmaq üçün tədbirlər görə bilməsi faktını dəyərləndirməlidir.

Məzmun/mövzular

- Müstəqil işləyən müdavim öz təcrübəsini götür-qoy edə bilər və (i) hüquqi və institusional maneələrin və (ii) məhkəmə-hüquq sistemlərində geniş yayılmış sosial-iqtisadi və mədəni maneələrin siyahısını hazırlaya bilər. O, bu maneələrin qadınlara və kişilərə təsirinə dair fikirlərini ifadə edə bilər. Bu çalışma beyin hücumunun bir növü kimi qrup formasında da yerinə yetirilə bilər. Alternativ olaraq, mentor müdavimin və ya bir qrup müdavimin fikir bildirdiyi və əlavə edəcəyi maneələrin (nümunələrin) tamamlanmamış siyahısını təqdim edə bilər.
- Ədalət mühakiməsinə çatımlılıq qarşısında ən başlıca maneələri kateqoriyalara ayırıqdan və daha ətraflı müzakirə etdikdən sonra müdavim və ya bir qrup müdavim qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılıqda rastlaşdığı maneələri azaltmaq üçün şəxsən nəzərə alacağı tədbirlərə yönləndirilməlidir.

Çalışmalar

- Müdavimlər ədalət mühakiməsinə çatımlılığa maneələrin kateqoriyalara ayırmağın müxtəlif yollarını əks etdirən aşağıdakı sxemlə tanış ola və bu cədvəlin onların öz təcrübələrini əks etdirib-etdirmədiyini müzakirə edə bilər.

Bundan sonra mentor müdavimlərə ədalət mühakiməsinə çatımlılığa maneələrin tamamlanmamış siyahısını təqdim edə bilər və onlar hansı kateqoriyada yerləşdirilməli olduqlarını (həmçinin onların hüquqi və ya institusional maneə və ya sosial-iqtisadi və ya mədəni maneə kimi hesab edilib-edilməməsinin zəruriliyini) müzakirə edə bilər. Müdavimlər bu maneələrə daxil olanları «açıqlamağa» və onların problem yaratma səbəblərini bildirməyə təşviq edilməlidir (çünki onlar əksər hallarda bir kateqoriyaya tam şəkildə uyğun gəlmir). Müdavimlərin bu cür kateqoriyaya ayırmaqdan daha çox hər bir maneə ilə əlaqəli olan məsələni nəzərə almağı daha vacibdir.

- Məhdud maliyyə mənbələri (əlavə olaraq məhkəmə rüsumlarının yüksək olması)
- Hüquq peşəsində qadınların az təmsil olunması
- Ayrı-seçkiliyə səbəb olan qanunvericilik
- Hüquq institutlarına inamsızlıq
- Təhsil səviyyəsinin aşağı olması (yəni qanuni hüquqları barədə məlumatlı olmaması)
- Qanunvericilikdəki boşluqlar (yəni qanunda insan hüquqları ilə əlaqədar həlli nəzərdə tutulmayan hüquqpozmalar)
- Gender stereotipi
- Məhkəmə sistemi işçiləri üçün məhdud sayda təlimlər (məsələn, qadınlara qarşı zorakılıq mövzusunda)
- Azlıqların statusu
- Əlçatmaz olan infrastruktur (yəni rampasız məhkəmə binaları, gözdən əlillər üçün material çatışmazlığı və s.)
- Korrupsiya (yəni hesabatlılığın olmaması)
- Qeyri-bərabər qayğı yükü (məsələn, uşaqlara qayğı üzrə öhdəliklər)
-

(b) Müdavimlər qadınlara xüsusilə təsir göstərən və xüsusilə uyğun şəkildə müəyyən edilmiş maneələri aradan qaldırma bacarıqları barədə düşüncələrini qeyd etmək üçün bir cədvəl və ya yoxlama siyahısı hazırlaya bilər.

Onlara bacardıqları işlərdə strateji olmağa, eyni zamanda hüquqi və institusional maneələrdən kənarda çıxmağa və fəal rol oynamağı düşünməyə təşviq edilməlidir. Bu kateqoriyaların nümunəsi aşağıda verilmişdir.

Yoxlama siyahısı:

Fəaliyyətimdə dərhal nə etmək olar? (bunlar qısamüddətli həllərdir)

- ▶ Qanuni hüquqlar haqqında məlumat bülletenlərini ofisimdə hazırlamaq və paylamaq
- ▶ Məhkəmə iştirakçıları (zərərçəkənlər, şahidlər) ilə görüşmək və ya dinləmələr təyin etməzdən əvvəl uşağa qayğı məsələsinin necə həll ediləcəyini soruşmaq
- ▶ Gender stereotiplərindən məlumatlı olmaq və onlara güvənməkdən çəkinmək

Digər məhkəmə sistemi işçiləri ilə hansı məsələlər üzərində işləyə bilərəm? (bunlar daha uzunmüddətli öhdəlik tələb edir)

- ▶ Qadınların hüquqları ilə əlaqədar problemləri əhatə edən fasiləsiz hüquqi tədris kurslarını işləyib hazırlamaq
- ▶ Təşkilatım daxilində işə cəlb etmə, işə götürmə və təşviqat təcrübələrini təhlil etmək (gender perspektivindən/"gender eynəyindən" istifadə etməklə)
- ▶ Gender həssaslığı üçün mentor olmaq və gender həssaslığını təşviq etmək!

Təcrübəmi kiminlə bölüşə bilərəm? (bunlar uzunmüddətli öhdəlik tələb edə biləcək fəaliyyətlərdir)

- ▶ Pulsuz hüquqi yardım xidmətlərinin genişləndirilməsini təbliğ etmək (yəni məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxsləri daxil etmək)
- ▶ Məhkəmə nəticələrini, məhkəmə-hüquq sisteminin şəffaflığını və effektivliyini xüsusi qeyd etmək üçün yerli vəkillər kollegiyaları və ya digər təşkilatlar daxilində fəaliyyət göstərmək
- ▶ Məhkəmə-hüquq sisteminin qadın hüquqlarını necə qoruya biləcəyi barədə ictimaiyyətin anlayış səviyyəsini yüksəltmək üçün media ilə iş aparmaq

...

Müzakirə sahələri

- (a) İnsanların hüquqları pozulduğu halda onların ədliyyə sisteminə müraciət etməmələri üçün ən çox yayılmış səbəblər hansılardır? Qadınlar və kişilər üçün fərqli səbəblər varmı?

Materiala (təlim vəsaitindən və ya distant HELP kursundan) istinad edərək cavab verin: işlədiyiniz məhkəmə-hüquq sistemində hansı (i) hüquqi və institusional maneələri və (ii) sosial-iqtisadi və mədəni maneələri görürsünüz? (siyahı hazırlayın). Bu siyahıya baxmaqla cavab verin: qadınlar üçün bəzi maneələr daha çox yayılıbmı və ya onların qadınlara xüsusi mənfi təsiri varmı?

Bərabərsizliyin müəyyən bir sahəsinin nəticədə ədalət mühakiməsinə çatımlılığa necə təsir göstərəcəyinə daha çox diqqət yetirməyə bir az zaman ayırın (yəni əgər qadınlar uşaqlara qayğı ilə bağlı daha böyük yükü öz üzərlərinə götürürlərsə məhkəməyə getmək və ya prokurorla görüşmək üçün necə vaxt tapa bilirlər? Boşanma iddiası qaldırmaq və ya məişət zorakılığının məhkəmə təqibində əməkdaşlıq etmək üçün onların qərarı nədir?)

Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığına bəzi maneələr mülki işlərə nisbətən cinayət işlərində daha tez-tez müşahidə olunurmu? Qanunun digər sahələri (yəni inzibati qanunvericilik, ailə qanunvericiliyi) haqqında nə demək olar? Müəyyən bir maneənin potensial təsirlərini müzakirə edin (yəni "hüquqi savadın olmaması"/ birinin özünün hüquqlarını bilməməsi).

- (b) Müəyyən etdiyiniz qadınlar arasındakı fərqli maneələri nəzərə alaraq bu maneələri aradan qaldırmaq və ya heç olmasa təsirini azaltmaq üçün nə lazımdır (beyin fırtınası və ya qrup şəklində müzakirə aparmaq)?

Lazım olan cavab tədbirlərinin növlərinə dair hər hansı bir nümunə görürsünüzmü?

Bu maneələrin hər hansı birinin aradan qaldırılmasına köməklik göstərmək üçün özünüz üçün potensial rol harada görürsünüz? Qeyd edək ki, mentor müdavimlərin qısa müddətdə nələrdə biləcəkləri və öz peşələrində qısa müddət ərzində daha fəal ola biləcəkləri və uzunmüddətli dəyişikliyə təsir göstərə biləcəkləri mövzularında strateji təfəkkürlərini təşviq etməlidir. Qısa, orta və uzunmüddətli öhdəlikləri/dəyişiklikləri kateqoriyalara ayıra biləcəyi bir cədvəl hazırlamağa təşviq etmək faydalı ola bilər.

Uyğunlaşdırmaq üçün məsləhətlər

- ▶ Bu seanslar müəyyən maneələrin qadınlara və kişilərə təsirinə dair fərqli perspektivlər irəli sürmək üçün mentor ilə bir neçə müdavam arasında qrup müzakirəsi kimi səmərəli şəkildə istifadə edilə bilər. Ədliyyə sistemini yaxşılaşdırmaq məqsədilə qadınlar üçün görülə biləcək tədbirlər barədə qeyri-rəsmi beyin fırtınası da daxil edilə bilər. Əgər müdavimlər qanunun müxtəlif sahələrini (mülki və cinayət) təmsil etsələr, bu, faydalı müzakirənin aparılmasına gətirib çıxarar. Halbuki, əks halda mentor müzakirəni genişləndirmək üçün məhkəmə təcrübəsinin müxtəlif sahələri ilə əlaqədar suallar verə bilər.

Resurslar

Avropa Şurasının qadınların ədalət mühakiməsinə çıxış üçün maneələr, hüquqi müdafiə vasitələri və ən yaxşı təcrübələr haqqında milli araşdırması: Ermənistan, Azərbaycan, Gürcüstan, Moldova Respublikası, Ukrayna (2017)

<https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#«14965347»:0>

5-ci seans: Qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı işlərdə ədalət mühakiməsinə çıxış

Bu seans müdavimləri məhkəmə-hüquq sistemində gender əsaslı zorakılığın (xüsusilə məişət zorakılığının) qadın qurbanlarının ədalət mühakiməsinə çatımlılıqda qarşılaşdıqları maneələrə daha yaxından nəzər yetirməyi təşviq edir. İdeal olaraq, bu seans müdavimlərin öz işlərinin nəticələrinə və həmin seansdakı müzakirələrə istinad edə bilməsinə imkan yaratmaq üçün 4-cü seansdan sonra gələcəkdir.

Müvafiq olaraq

Bu material Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxış imkanlarının təmin edilməsi haqqında hakimlər və prokurorlar üçün təlim vəsaitinin 1-ci modulunda (1.1.3-cü hissə) verilmiş anlayışlara əsaslanır və Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışı haqqında HELP kursunun 5-ci modulunda daha ətraflı araşdırılır.

Tədrisin məqsədləri

Müdavim ədalət mühakiməsinə çatımlılıqda maneələrin qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı işlərin imtinasına necə təkan verdiyini daha yaxşı başa düşməlidir (xüsusilə də cinayət işi üzrə şikayətdən başlayaraq son qərara və hökmə qədər gedib çıxdığına görə məhkəmə-hüquq sistemində sözügedən işlərə “baxılmaqdan imtina edilməsi” fenomeni). Müdavimlər bu “ədalət mühakiməsi zənciri” boyunca hüquqşünasların hərəkətlərinin və ya hərəkətsizliyinin qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığına necə təsir göstərdiyini öyrənməlidir. Müdavimlər həmçinin “Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə haqqında Avropa Şurası Konvensiyası”nda (İstanbul Konvensiyası) irəli sürülmüş standartların ədalət mühakiməsinə qadınların çatımlılıq imkanlarını artırmağa necə hədəfləndiyinə dair fikirlərini bildirməlidir.

Gözlənilən təsir

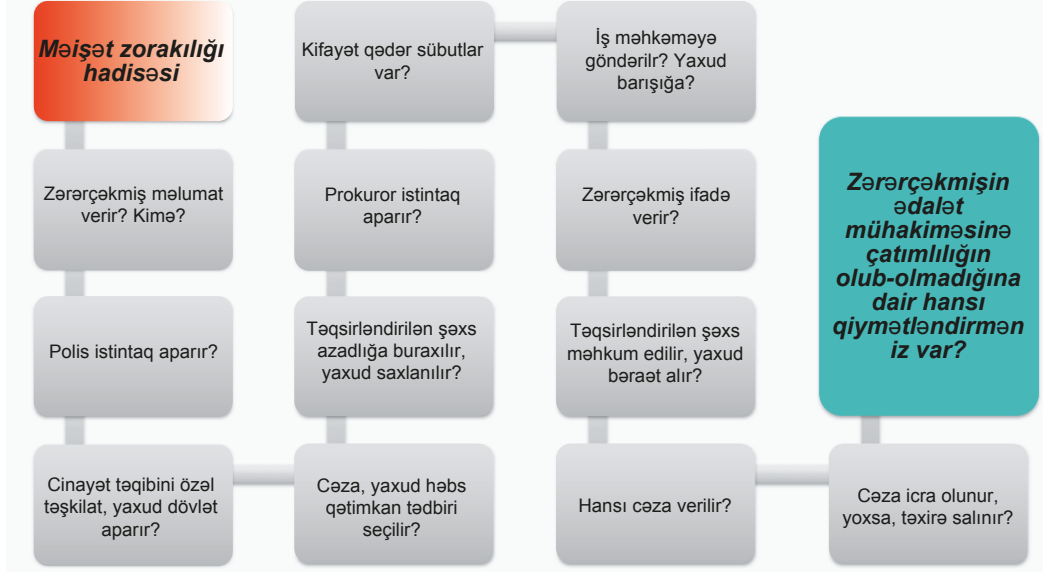
Müdavimlər qadınlara qarşı zorakılıq qurbanları üçün ədalət mühakiməsinə çatımlılığa maneələri müəyyən edə biləcək və bu maneələrin bir-biri ilə əlaqəli olduğunu anlayacaq (məsələn, polisə apardığı istintaqın qeyri-qənaətbəxş olması prokurorların işinə təsir edir; dövlət ittihamçıların qeyri-qənaətbəxş işi bəraət verilməsinə gətirib çıxara bilər). Müdavimlər ədliyyə zəncirlərindəki vəzifələrin və İstanbul Konvensiyasında irəli sürülmüş əlaqələndirilmiş yanaşmaların vacibliyini dərk etməlidir.

Məzmun/mövzular

- (a) Müdavim qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı cinayət işində “ədalət mühakiməsi zənciri” anlayışı ilə fərdi şəkildə və ya birlikdə fəaliyyət göstərən bir qrup kimi tanış olmalıdır (Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxış imkanlarının təmin edilməsi haqqında hakimlər və prokurorlar üçün təlim vəsaitinin 18-ci səhifəsinə baxın və ya distant kursun 5-ci modulunu ətraflı şəkildə öyrənin).

Bu işdə tipik bir ədalət mühakiməsi zənciri zərərçəkmişin ədliyyə sistemi ilə ilk təmasından (adətən polisə qarşılıqlı əlaqədən) başlayır və cinayət işində mühakimə olunmaqla və/yaxud məhkəmə sonrası proseslərlə başa çatır. Ədalət mühakiməsi zənciri vizual olaraq hər hər mərhələyə əlavə edilmiş suallardan və nəticələrdən ibarət olan silsilə mərhələlər kimi təqdim edilə bilər. Bu, aşağıdakı kimi görünə bilər:

ƏDALƏT MÜHAKİMƏSİ ZƏNCİRİNƏ DAİR ÇALIŞMA

Ədalət mühakiməsi zəncirinin hər bir mərhələsində müxtəlif hüquq mühafizə orqanlarının və hüquqşünasların cavabları zərər çəkmiş şəxsin nəticəsinə təsir göstərəcəkdir – ya işdə irəliləyişi dayandıracaq, ya da işin bu zəncir boyunca irəliləyişini təmin edəcəkdir. Hər bir mərhələ bəli/xeyr sualları (məsələn, «Prokuror cinayət ittihamları ilə bağlı əlavə tədbirlər görürmü – bəli/xeyr?») və sonra hər bir qərarın təsiri nəzərə alınmaqla ifadə edilə bilər.

- (b) Müdavam/lər qadınlara qarşı zorakılığa dair tanış olduqları ssenarini/praktiki tapşırığı təsəvvür edə bilərlər və müvafiq hüquqşünasın necə cavab verdiyindən asılı olaraq nəticənin nə olacağını soruşmaqla ədalət mühakiməsi zəncirinin hər bir mərhələsini ətraflı şəkildə öyrənə bilərlər (ya işin bu zəncir boyunca irəliləyişinin təmin edilməsi, yaxud işdə irəliləyişin dayandırılması). Müdavam zərərçəkmişin yerli qanunvericiliyə görə qanuni bir iddiasının olduğunu güman etməlidir; məqsəd onun məhkəmə işini qiymətləndirmək deyil, müxtəlif mərhələlərdə verilən qərarların zərərçəkmiş şəxsin ədalət mühakiməsinə çatımlılıq imkanını əldə etməsinə mane ola biləcəyini başa düşməkdən ibarətdir.

Alternativ olaraq, müdavam/lər Volodininin Rusiyaya qarşı işindəki (Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin 9 iyul 2019⁶-cı il tarixli qərarı) faktları öyrənə bilər və müvafiq hüquq-mühafizə orqanlarının və hüquqşünasların hərəkətləri/hərəkətsizliyi ilə ədalət mühakiməsi zənciri mərhələsini uyğunlaşdırma bilər (zərərçəkmişin nəticələrinə baxaraq). Qeyd edək ki, Volodina işinin faktları ədalət mühakiməsi zəncirini bütövlükdə əhatə etməyəcəkdir, yəni iş məhkəməyə qədər bitəcək.

- (c) İmtina məqsədlərini müəyyən etmək və qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı iş nümunəsindəki fərqli nəticələr müzakirə etmək üçün ədalət mühakiməsi zəncirindən istifadə etdikdən sonra müdavam İstanbul Konvensiyasına, ilk növbədə istintaq, cinayət təqibi, prosessual qanun və mühafizə tədbirləri haqqındakı IV fəslinə və əlaqələndirilmə haqqındakı 2-ci fəslin 7-ci maddəsinə istinad edə bilər. İstanbul Konvensiyasında irəli sürülmüş öhdəlikləri öyrənməklə müdavam ədalət mühakiməsi zəncirinin müxtəlif mərhələlərində imtina məqsədlərinin qarşısının almaq üçün hansı tədbirlərin lazım olduğunu uyğunlaşdırma bilər (və qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışını yaxşılaşdırma bilər!).

Mentorların diqqətinə!

Bu seansda Avropa İnsan Haqları Məhkəməsinin Rusiya ilə bağlı qərarından istifadə olunur. Müdavimlərin tapşırığı səhv başa düşmədiklərindən əmin olun. Başqa bir yurisdiksiyadan real bir işin istifadə edilməsi ayrı-ayrı dövlətlərin qadınlara qarşı zorakılığa qarşı gördüyü hansı cavab tədbirlərini müqayisə etməkdən ibarət deyildir. Əksinə, Məhkəmənin qərar verdiyi işlər Avropa Şurasına üzv olan bir çox ölkələr üçün problemlə məsələlər yaradır. Bu iş bir çox ölkəyə xas olan elementləri ehtiva etdiyi üçün seçilmişdir.

6. Bu linkdən əldə etmək olar: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194321>

Çalışmalar

- (a) Müdavimlər ya ədalət mühakiməsi zəncirinin təlim vəsaitində (və ya yuxarıda) verilmiş nümunə qrafiki ilə tanış olur, distant HELP kursunun 5-ci modulunda ədalət mühakiməsi zənciri çalışmasını təhlil edir və ya tanış olduqları qadınlara qarşı zorakılığın müəyyən bir formasına uyğun gələn ədalət mühakiməsi zəncirini hazırlayır.
- (b) Bundan sonra müdavim ya praktiki tapşırığı (öz təcrübəsindən “tipik” bir işi) nəzərə ala və ya öz ölkələrində real işdən istifadə edə bilər. Ümumiyyətlə tövsiyə olunur ki, öz məhkəmə-hüquq sistemlərindəki yalnız hərəkətləri/hərəkətsizlikləri görməzlikdən gələ bildikləri və ya müəyyən peşə qruplarının çatışmazlıqlarını aşkar etmək istəmədiklərinə görə tanış olduqları işlərdən istifadə etməsinlər. Başqa bir yurisdiksiyanın işindən istifadə edərək (burada Rusiya Federasiyasından Volodina işi təklif olunur) müdavimlər dövlətin çatışmazlıqlarını daha açıq və «obyektiv» şəkildə müzakirə edə bilərlər. Halbuki, müdavimlər Volodina işindən daha irəli getməyə təşviq edilməlidir, yeni iş məhkəməyə getmiş olsaydı digər fərziyyəvi nəticələri araşdırmaq deməkdir. Müdavimin vəzifəsi ədalət mühakiməsi zəncirindəki hər bir «bağlantını» ətraflı şəkildə öyrənməkdən ibarətdir və bu, hər bir mərhələdə baş verənləri (və ya səhv olanları) müəyyənləşdirmək və zəncirin növbəti bağlantısında hər bir nəticənin təsirini və nəticədə isə ədalət mühakiməsinə çatımlılıq əldə etməyə çalışsan zərərçəkmiş təsirini müzakirə etmək yolu ilə həyata keçirilir.
- (c) Ədalət mühakiməsi zəncirini təhlil etdikdən və imtina məqsədləri qeyd edildikdən sonra (məsələn, polis cinayət təqibinə başlamaqdan imtina etdiyi zaman bu, zərərçəkənin əri tərəfindən növbəti fiziki zorakılığa və təhdidlərə məruz qalması deməkdir) müdavim İstanbul Konvensiyasını nəzərdən keçirməlidir. Növbəti tapşırıq İstanbul Konvensiyasının hansı xüsusi tələblərinin ədalət mühakiməsi zəncirinin hansı mərhələlərində uyğun olduğuna nəzər salmaqdır. Üst-üstə düşmə və təkrarlama baş verəcəkdir (məsələn, hüquq mühafizə orqanları risk qiymətləndirməsini aparmalı olmuşdur – İstanbul Konvensiyasının 51-ci maddəsi. Əgər bu, yerinə yetirilsəydi, ehtimal olunan nəticə...oldardı).

Müzakirə sahələri

- (a) Öz təcrübəniz əsasında qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı iş ilə əlaqəli cinayət işinə aid olan ədalət mühakiməsi zəncirindəki ümumi «bağlantılar» hansılardır (qeyd edək ki, bu, zorakılığın formasından asılı olaraq fərqli ola bilər). Birincisi, zərərçəkmişlərin adətən ədliyyə sisteminin diqqətinə necə gəldikləri barədə düşünün. Qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı işlərin çoxu hansı mərhələdə məhkumetmə cəzası ilə başa çatır? Bəraət? Yoxsa başqa bir şey?

Belə hallarda imtina anlayışı ilə tanışsınız? Müdavim bu fenomen haqqında hər hansı bir məlumat görübmü?

- (b) *Volodina* işini (və ya mentor və müdavim tərəfindən seçiləcək başqa bir işi) təhlil etmək və xanım Volodinanın ədliyyə sistemindəki təcrübəsinin necə olduğunu təsəvvür edərək zəncirdəki hər bir «bəndi» sistemli və ətraflı şəkildə öyrənmək. Hər mərhələ üçün sual verin: *nə baş verdi?* (Xanım Volodina hansı tədbir gördü və müvafiq hüquq mühafizə orqanları/hüquqşünaslar hansı tədbirləri gördülər və ya görmədilər?); *işə baxılmasını sürətləndirmək və ya işə baxılmasını yubandırmaq baxımından hansı nəticə olmuşdur? Nəticəni dəyişmək imkanına malik hansı digər tədbirlər görmək olardı?*
- (c) Həm zəncirdəki mərhələni, həm də cəlb olunmuş müvafiq hüquq–mühafizə orqanı/hüquqşünası nəzərə alaraq müəyyənləşdirdiyiniz əsas imtina məqsədlərinin siyahısını tərtib edin. Yadda saxlayın ki, «ədalət mühakiməsi zənciri» anlayışı sistemin bir hissəsinin digəri ilə necə bağlı olduğunu göstərir, buna görə də diqqəti yalnız bir peşəkar qrupa yönəltməyin! Bunun əvəzinə onların necə qarşılıqlı əlaqədə olduğuna diqqət yetirin (məsələn, prokurorlar istintaq mərhələsində toplanması zəruri olan sübutlar barəsində məlumatı polisə necə verirlər?).

İndi isə İstanbul Konvensiyasını, xüsusən istintaq və məhkəmə istintaqı ilə bağlı öhdəlikləri nəzərdən keçirin. Hansı xüsusi tədbirlər zorakılığın mümkün imtinanın və ya artmasının/təkrarlanmasının qarşısını ala bilər? Hansı tədbirlər qadınlara qarşı zorakılıqdan zərərçəkmiş (məsələn, xanım Volodina) üçün ədalət mühakiməsinə çatımlılıq imkanlarını yaxşılaşdıracaq və ədalət mühakiməsinə çatımlılığa maneələri necə azaldacaq və ya aradan qaldıracaq?

Uyğunlaşdırmaq üçün məsləhətlər

- ▶ Bu seans məişət zorakılığı ilə bağlı “tipik” bir iş üzrə hazırlanmışdır. Lakin bu çalışma qadınlara qarşı törədilən zorakılığın digər formalarına, məsələn, zorlama, cinsi qısnama, təcavüz məqsədi ilə təqib, namus cinayətləri və s. kimi zorakılıqlara bərabər şəkildə tətbiq edilə bilər. Mentor müdavim ilə ən çox təcrübəsi olan cinayət qanunvericiliyi sahələrini müzakirə edə bilər. Əgər onlar ədalət mühakiməsi zənciri anlayışı ilə artıq əvvəlcədən tanış olsalar, bu, müdavimin qadınlara qarşı zorakılığın hər hansı bir (üzərində iş aparmadığı) formasının zəncirdən necə keçə biləcəyini düşünmək kimi faydalı bir çətinliyi nəzərə almağına səbəb ola bilər. Digər tərəfdən isə əgər ədalət mühakiməsi zənciri ideyası onlar üçün yeni olarsa, o halda qadınlarla bağlı işlərdə qadınlara qarşı tanış olan “tipik” zorakılığı tətbiq etmələri tövsiyə olunur.
- ▶ İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qadınlara qarşı zorakılığa dair bir neçə qərarı var və onların hamısı ədalət mühakiməsi zəncirinə dair çalışmada istifadə edilə bilər. Alternativ olaraq, mentor müdavim üçün müəyyən məsələləri (məsələn, prokurorların və ya hakimlərin konkret tədbirləri ilə əlaqədar) işqləndirmə məqsədilə bir praktiki tapşırıq hazırlaya bilər.

Resurslar

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Volodina işinə dair qərarı ilə burada tanış olmaq mümkündür: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194321>

Bütün dillərində Avropa Şurasının İstanbul Konvensiyasının mətni ilə burada tanış olmaq mümkündür: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>

Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı haqqında HELP kursuna əlavə olaraq müdavimlər mövzunu daha ətraflı araşdırmaq üçün qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı mövzusunda HELP kurslarına yazılmağı arzu edə bilərlər. Bu kursda qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışına dair bir modul da var. Bu, bir neçə dildə mövcuddur⁷.

“*Dünya Qadınlarının Tərəqqisi*” adlı nəşr: *Ədalət Axtarışı* bölməsinə ədalət mühakiməsi zənciri anlayışına dair bir fəsil (2-ci fəsil), Bolqarıstandan olan kəz (Bevacqua və S. v. Bolqarıstana qarşı, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi, 2008⁸) və Cənubi Afrikada aparılmış tədqiqat əsasında zorlama ilə bağlı işlərdə imtina haqqında məlumatlar daxildir.

(BMT Qadınlar, 2011). Bir neçə dildə mövcuddur: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2011/7/progress-of-the-world-s-women-in-pursuit-of-justice>

Qadınlara və qızlara qarşı zorakılıq əleyhinə səmərəli cinayət təqibi tədbirləri haqqında metodiki vəsaitə faydalı sorğu materialı ola biləcək materiallar: qadınların cinayət ədliyyəsinə çıxışına maneələr haqqında fəsil və ədalət mühakiməsi zənciri haqqında çalışma nümunəsi (səh. 102) daxildir. (BMT-nin Narkotiklər və Cinayətkarlıq üzrə İdarəsi, 2017).

https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Gender/16-09583_ebook.pdf

⁷ <http://help.elearning.ext.coe.int>.

⁸ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805a32ab>

6-cı seans: Qadın hüquqlarına dair beynəlxalq qanunvericiliyin yerli məhkəmələrdə tətbiqi

Bu seansın məqsədi yerli məhkəmə icraatında beynəlxalq qanunvericilik standartlarını səmərəli tətbiqi məqsədilə praktik hüquqşünasların bacarıqlarını gücləndirməkdən ibarətdir.

Müvafiq olaraq

Bu seans *Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxış imkanlarının təmin edilməsi haqqında hakimlər və prokurorlar üçün təlim vəsaitinin 2-ci fəslində və HELP kursunun 2-ci modulunda yer almış materialları məntiqi şəkildə müşayiət edir ki, bunların hər ikisi müvafiq beynəlxalq qanunvericilik (onların hər ikisi BMT-nin, Avropa Şurasının və Avropa İttifaqının sərt [icbari xarakterli] və yumşaq qanunvericiliklərdir) haqqında ümumi məlumatlardan bəhs edir.*

Tədrisin məqsədləri

Müdavim qadın hüquqlarının müdafiəsi məqsədilə beynəlxalq qanunvericilik standartlarının müntəzəm təcrübədə tətbiq üsullarını öyrənməlidir. O, hansı sazişlərin, yaxud konvensiyaların (o cümlədən yumşaq qanunvericilik) konkret işlərə şamil oluna biləcəyini və məhkəmə işlərində tətbiq edilməsi qaydalarını başa düşməlidirlər.

Gözlənilən təsir

Hətta müdavimlər qadın hüquqları problemləri ilə əlaqədar beynəlxalq hüquq standartları ilə artıq tanış olsalar da, onlar bu standartları gündəlik təcrübələrində necə tətbiq edəcəklərini bilmirlər. Müdavim xüsusən də yerli qanunvericiliyin olmadığı sahələrdə qadınlara aid beynəlxalq insan hüquqları standartlarına daha rahatlıqla istinad edəcəkdir.

Məzmun/mövzular

Bu seans müdavimin öz yurisdiksiyasında beynəlxalq qanunvericiliyin tətbiqinə dair qaydaları araşdırdığı istiqamətləndirilmiş müstəqil tədris kimi istifadə edilə bilər.

Çalışmalar

Bu çalışmalar aşağıdakı kimi ardıcıl tapşırıqlar formasında keçirilə bilər:

- Milli məhkəmə-hüquq sistemi çərçivəsində qanunvericilik mənbələrini və xüsusən beynəlxalq qanunvericiliyin tətbiq dairəsinin nəzərdən keçirilməsi (yerli məhkəmə proseslərində ona ölkə qanunvericiliyi kimi eyni şəkildə yanaşılırmı?).
- Qadın hüquqları və ya gender məsələləri ilə əlaqədar beynəlxalq qanunvericilik (müqavilələr və yumşaq qanun) çərçivəsində nəzərdə tutulmuş boşluqların ölkə qanunvericiliyində müəyyən edilməsi.
- Beynəlxalq qanunvericiliyin tətbiqinin şərh edən və ya ona əsaslanan yerli məhkəmələrin nümunələrini tapmaq üçün hüquq fəlsəfəsini və məhkəmə təcrübəsinin nəzərdən keçirilməsi.
- Müdavimin öz təcrübəsində beynəlxalq standartları tətbiq etməyə cəhd edə biləcəyi bir neçə konkret yolu müəyyənləşdirilməsi.

Müzakirə sahələri

- Beynəlxalq qanunvericilik əlavə və ya icbari qanunvericilik mənbəyidir? Beynəlxalq müqavilə hüququ (sərt qanun) ilə yumşaq qanunvericiliyin tətbiqində fərqlər var? Müxtəlif qanunvericilik mənbələrindən istifadənin prosesual cəhətləri hansılardır?

- (b) Qadın hüquqları ilə əlaqədar əsas insan hüquqları alətlərini nəzərdən keçirdikdən sonra (məsələn, distant HELP kursu vasitəsilə və ya əlavə oxu şəklində) yerli qanunvericiliyə nisbətən daha çox beynəlxalq qanunvericiliyə əsasən daha çox müzakirə olunan hansı problemləri müəyyən etdiniz? Yaxud qadınların hüquqlarını ən yaxşı şəkildə müdafiə etmək yolları haqqında əlavə məlumatların konkret olaraq beynəlxalq qanunvericilikdə verilməsinin vacib olduğunu düşünürsünüz?
- (c) Yerli məhkəmə işlərində beynəlxalq qanunvericiliyə ümumiyyətlə necə istinad olunur? Qanunun hansı sahələrində?
- (d) Beynəlxalq qanunvericiliyə və ya standartlara hüquqi dəlillərin hazırlanmasında, hüquqi əsaslandırmanın təqdim edilməsində, yoxsa, qərarlarda istinad etmək mümkün ola bilər? Qadın hüquqları ilə əlaqədar işlərdə beynəlxalq qanunvericilikdən istifadə etmək üçün konkret imkanlar barədə düşünə bilərsinizmi?

Uyğunlaşdırmaq üçün məsləhətlər

- ▶ Əgər mentor müdavimin əlavə istiqamətləndirməyə ehtiyacı olduğunu müəyyən edərsə, bu seans başqa şəkildə təqdim edilə bilər. Müdavim öz təcrübəsində rast gəldiyi və ya tanış olduğu bir işi seçə bilər (qadın hüquqları ilə bağlı bir işin seçilməsi mürəkkəb bir iş olduğu üçün ideal variantdır). Onlar istinad edilən bütün müvafiq ölkə qanunvericiliyini müəyyən edə bilərlər. Sonra onlar əsas beynəlxalq sazişləri (Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyası [AİHK], İstanbul Konvensiyası, Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında Konvensiya [CEDAW] və s.) nəzərdən keçirə bilər və üst-üstə düşən və ya fərqli olan sahələri müəyyən edə bilər. Xüsusilə beynəlxalq standartlar qadın hüquqlarının pozulmasına dair işlərdə hüquqi dəlilləri hansı sahələrdə möhkəmlədir?
- ▶ Əgər kifayət qədər mürəkkəb olan tək bir işi tapmaq mümkün olmasa, mentor qanunun müxtəlif sahələrinə əsaslanan praktiki tapşırıqları işləyib hazırlaya bilər.

Resurslar

Əgər müdavimlər qadın hüquqları ilə əlaqədar əsas sənədləri nəzərdən keçirmək istəsə, onlar burada Avropa Şurası və BMT sistemləri üzrə qısa icmal məlumatlarını tapa bilər:

AŞ standartları və gender bərabərliyi mexanizmləri

<https://www.coe.int/en/web/genderequality/standards-and-mechanisms>

Qadın hüquqları insan hüquqlarıdır, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarının Ofisi (2014)

<https://www.ohchr.org/Documents/Events/WHRD/WomenRightsAreHR.pdf>

Əgər müdavimlər ölkələrindəki qadınların hüquqlarını lazımi səviyyədə müdafiə etməyən sahələri yerli qanunvericilikdə (və ya təcrübələrdə) müəyyən etməkdə çətinlik çəksələr, onlar Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarına yenidən baxa bilərlər. Bu qərarlar Məhkəmənin ölkə qanunvericiliyinin və/yaxud təcrübəsinin digər üzv dövlətlərdə tətbiq edilə biləcəyi beynəlxalq standartlara (yəni Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasına) uyğun olmadığı barədə fikirlərini bildirir. Bu qərarlar haqqında qısa icmallar Məhkəmənin məlumat bülletenində verilir və vaxtaşırı yenilənir:

Gender bərabərliyi haqqında məlumat bülleteni:

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_Equality_ENG.pdf

Məişət zorakılığı haqqında məlumat bülleteni:

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Domestic_violence_ENG.pdf

Qadına qarşı zorakılıq haqqında məlumat bülleteni:

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Violence_Woman_ENG.pdf

Gender Bərabərliyi Bölməsi, eyni zamanda, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin gender bərabərliyi məsələsinə dair presedent hüququ tərtib etmişdir:

<https://rm.coe.int/compilation-echr-case-law-1-august-2019/168096d977>

7-ci seans: Presedent hüququ ilə işləmək

Bu seansın məqsədi müdavimin öz ölkəsində məhkəmə araşdırması aparıldığı halda hüquqi nəticələrin necə fərqli ola biləcəyini araşdırmaq üçün real işlərlə işləməyə cəlb etməkdən ibarətdir.

Bu seansda iki «yol» var – (A işi) praktik hüquqşünaslar üçün mülki qanunvericilikdə cinsi əsaslı ayrı-seçkiliklə bağlı iş üzərində işləmək və (B işi) praktik hüquqşünaslar üçün cinayət qanunvericiliyində qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı iş üzərində işləmək. Mentor müdavimlə birgə işin hansı növü üzərində işləmək və müzakirə aparmaq barədə qərar verməlidir. Hər iki işi ətraflı şəkildə öyrənmək mümkündür.

Mülki qanunvericiliklə bağlı iş üzrə məqsəd standartlara, sübut məsələlərinə və sübutetmə yükünü dəyişdirmək üçün tələb olunan dəlillərə baxmaqla cinsi/gender əsaslı ayrı-seçkiliklə bağlı işin məhkəmə araşdırması aparılması yollarının müdavimlər tərəfindən tədqiq edilməsinə imkan yaratmaqdan ibarətdir.

Cinayət qanunvericiliyi ilə bağlı işin aparılmasında məqsəd İstanbul Konvensiyasını ratifikasiya etməmiş ölkədən olan işə dair qərarın eyniadlı ölkə Konvensiyasının iştirakçısı olduğu təqdirdə fərqli olub-olmayacağına (yaxud hansı hüquqi dəlillərə dair fərqli qərar verilmə mümkünlüyünü) müdavimlər tərəfindən tədqiq edilməsindən ibarətdir.

Müvafiq olaraq

Bu seans *Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxış imkanlarının təmin edilməsi haqqında hakimler və prokurorlar üçün təlim vəsaiti* və HELP kursunun müxtəlif hissələrində verilən hüquqi anlayışlar üzərində qurulur. Ayrı-seçkiliklə bağlı iş üçün (A işi) istifadə olunmuş material 1-ci modulda (1.3-cü hissə) və 4-cü modulda (sübutedicisi məsələlər üzrə 4.3-cü hissə) tapa bilərsiniz. HELP kursunun 3-cü modulu cinsi və gender əsaslı ayrı-seçkilik mövzusunda.

Qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı iş üçün (B işi) istifadə olunmuş material *Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxış imkanlarının təmin edilməsi haqqında hakimler və prokurorlar üçün təlim vəsaitinin* III və 1V modullarında, eləcə də HELP kursunun 2-ci və 5-ci modullarında tapa bilərsiniz.

Tədrisin məqsədləri

Müdavimlər öz ölkələrində geniş şəkildə istifadə olunmayan beynəlxalq standartların tətbiqi ilə əlaqədar təcrübə qazanmalıdır. Beynəlxalq təcrübə üzrə fikrini bildirməklə müdavimlər yerli qanunvericilikdə hər zaman əks olunmayan beynəlxalq qanunvericiliyin hüquq pozuntularına və standartlara qarşı müdafiəni təklif etdiyi sahələri öyrənməlidir.

Gözlənilən təsir

Müdavim beynəlxalq qanunvericiliyin və standartların vacibliyini dərk edəcəkdir. Onlar həm özlərinin ölkə qanunvericiliyinə, həm də beynəlxalq qanunvericiliyə əsaslanan hüquqi dəlillərin təqdim edilmə üsullarını təcrübədən keçirə biləcəklər.

Məzmun/mövzular

Müdavimin tədqiq etdiyi fakt nümunələrinin QQASLK (CEDAW) Komitəsi tərəfindən təhlil edilmiş real ünsiyyətlərə əsaslanması təklif olunur. Komitənin təhlili məhkəmə prosesi deyil, lakin onun hansı ölkə qanunlarına və prosedurlarına istinad etməsi qeyd olunur. Müdavim işləri və QQASLK Komitəsinin qərarlarını təhlil etməlidir. Sonra, müdavim yurisdiksiyasında eyni işə necə baxılacağı və necə qərar veriləcəyini müzakirə etməlidir. Müdavim yerli qanunvericiliyə, habelə müvafiq beynəlxalq qanunvericiliyə istinad edərək öz hüquqi dəlillərini hazırlamalıdır. Müdavimlərə əvvəlcə faktları (QQASLK Komitəsinə müraciətlər) izah etmək, sonra isə öz hüquqi dəlillərini təqdim etdikdən sonra Komitənin nəticələrini oxumaq təklif olunur.

Mentorların diqqətinə!

Bu seansda CEDAW Komitəsinin Slovakiya və Rusiyaya ilə bağlı qərarlarından istifadə olunur. Müdavimlərin tapşırığı səhv başa düşmədiklərindən əmin olun. Digər yurisdiksiyalardan olan real şikayətlərdən istifadə edilməsi ayrı-ayrı dövlətlərin qadınlara qarşı zorakılığa necə cavab verdiyini müqayisə etmək və ya tənqid etmək məqsədi daşımır. Əksinə, bu işlərdə Avropa Şurasında bir çox ölkə üçün hüquqla bağlı problemlər əks olunur.

A işi: Cinsi zəminli ayrı-seçkilik

D.S.-nin (Slovakiya) CEDAW Komitəsinə ünvanlanmış müraciətinə dair faktlara əsaslanmışdır.

Bu iş D.S.-nin analıq məzuniyyətini aldıqdan sonra işindən azad edilməsi ilə bağlıdır.

D.S. iddiasında işəgötürən tərəfindən gender əsaslı ayrıseçkiliyə məruz qaldığını bildirmişdir.

Müdavim faktları və şikayətləri oxumalı və işin bir nəzəriyyəsinə hazırlamalı, tətbiq olunan qanunu müəyyənləşdirməli (məsələn, məhkəmə dinləməsi müdavimin öz ölkəsində keçirilmişdir), potensial sübut formalarını müəyyənləşdirməli, icraata başlamaq üçün kifayət qədər ciddi sübutların (*prima facie*) olduğunun müəyyən edilməsini müzakirə etməli və işin müdavimin hüquq sistemində baxıldığını fərz edərək bir qərar verməlidir. Yalnız bundan sonra müdavim CEDAW Komitəsinin nəticələrini təhlil etməlidir. Komitə, bu iş üzrə CEDAW-nun müddələrinin pozularaq ayrıseçkiliyin baş verdiyi qənaətinə gəlmişdir.

B işi: Qadınlara qarşı zorakılıq

X və Y-nin (Rusiya Federasiyası) CEDAW Komitəsinə ünvanlanmış müraciətinə dair faktlara əsaslanmışdır. Bu iş məişət zorakılığına məruz qalan hər iki şəxs (X və Y) ilə bağlıdır və iddia edilir ki, dövlət məhz zorakılıq törədən şəxslərin istintaqı və təqibi üçün lazımi araşdırma öhdəliyini yerinə yetirməyib. Müdavim faktları və şikayətləri oxumalı və işin bir nəzəriyyəsinə hazırlamalı, tətbiq olunan qanunu müəyyənləşdirməli (məsələn, məhkəmə dinləməsi müdavimin öz ölkəsində keçirilmişdir), potensial sübut formalarını və istintaq/cinayət təqibi üçün sahələri müəyyənləşdirməli və işin müdavimin hüquq sistemində baxıldığını fərz edərək bir qərar verməlidir. Yalnız bundan sonra müdavim CEDAW Komitəsinin nəticələrini təhlil etməlidir. Komitə, Konvensiyaya bir neçə ümumi tövsiyəni də nəzərə alaraq bu iş üzrə CEDAW-nin müddələrinin pozulması hallarının baş verdiyi qənaətinə gəlmişdir. Qeyd edək ki, bu müraciətin edildiyi zaman Rusiya İstanbul Konvensiyasını ratifikasiya etməmişdir. Müdavimlərin vəzifələrindən biri də İstanbul Konvensiyasının mümkün pozulması hallarını axtarmaq olmalıdır.

Çalışmalar

A işi üçün müdavimlərə göstərişlər

Bu çalışmalar aşağıdakı kimi ardıcıl tapşırıqlar formasında keçirilə bilər:

- Yalnız gender əsaslı ayrı-seçkiliklə bağlı iş üzrə faktlarının nəzərdən keçirilməsi (burada məşğulluq ilə bağlı).
- İş üzrə faktları öz yurisdiksiyanız mühitində nəzərdən keçirin. Müvafiq yerli qanunvericiliyə və beynəlxalq standartlara əsaslanaraq gender əsaslı ayrı-seçkiliklə bağlı işə dair hüquqi dəlilləri irəli sürün (müdavimin müvafiq hesab etdiyi hər hansı bir şey).
- Mümkün sübut formalarını müəyyən etmək. Bunlar işə dair faktlarda qeyd olunanlardan kənar çıxa bilər. Müdavim icraata başlamaq üçün kifayət qədər ciddi sübutları təqdim etmək (*prima facie*) məqsədilə sübutların hansı formada olacağını düşünməli və sonra əmək münasibətlərinə xitam verməyə dair qərarının ayrı-seçkilik məqsədi daşmadığını sübut etmək üçün təqsirləndirilən şəxsə/işəgötürənə sübutetmə yükünü ötürməlidir.
- Müdavim və mentor hüquqi dəlilləri və sübutları müzakirə edə bilər. Nəticədə müdavim hakim vəzifəsini üzərinə götürməli və potensial bir qərara gəlməlidir.
- Sonuncu mərhələ QQASLK Komitəsinin qərar və tövsiyələrinin məcburi hüquqi qanun olmadığını nəzərə alaraq onları nəzərdən keçirməkdir. Bu yerdə mentor və müdavim bu iş üzrə fərqləri müzakirə edə bilər, əgər: bu iş (a) müdavimin ölkəsindəki məhkəmə və ya (b) Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi tərəfindən baxılmış olarsa və burada məqsəd yerli qanunvericilik mühiti üzrə qanunla beynəlxalq qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş uyğunsuzluqların olub-olmadığını müəyyən etməkdir.

B işi üçün müdavimlərə göstərişlər

Bu çalışmalar aşağıdakı kimi ardıcıl tapşırıqlar formasında keçirilə bilər:

- Yalnız qadınlara qarşı zorakılığa dair iş üzrə faktları nəzərdən keçirmək (burada məişət zorakılığı ilə bağlı)

- (b) İş üzrə faktları öz yurisdiksiyanız mühitində nəzərdən keçirin. Bu işə hansı qanunların tətbiq olunacağını müəyyənləşdirin (həm cinayət qanunvericiliyi, həm cinayət prosessual qanunvericiliyi, həm də potensial mülki və ya inzibati qanunvericiliyi).
- (c) Bu iş üzrə faktlara hansı beynəlxalq standartlar tətbiq ediləcək? Qeyd edək ki, işə baxılan zaman Rusiya Federasiyası İstanbul Konvensiyasının üzvü deyildi. Lakin müdavim bu işə elə yanaşmalıdır ki, guya ki, dövlət Konvensiyanın öhdəliklərinə əməl edir. Hər hansı digər tətbiq olunan beynəlxalq standartları da nəzərdən keçirin.
- (d) Bu işdə dövlətin hərəkətsizliyini sübut edən sübutları müəyyənləşdirin. Həmçinin bu iş ölkənizdə baş vermiş olsaydı, polisin və ya prokurorların görməli olduğu digər tədbirləri müəyyənləşdirin.
- (e) Müdavim və mentor hüquqi dəlilləri və dövlətin hərəkətsizliyinin sübutlarını müzakirə edə bilər. Nəticədə müdavim hakim vəzifəsini üzərinə götürməli və potensial bir qərara gəlməlidir.
- (f) Sonuncu mərhələ QQASLK Komitəsinin qərar və tövsiyələrini məcburi hüquqi qərar olmadığını nəzərə alaraq təhlil etməkdən ibarətdir. Bu mərhələdə mentor və müdavim bu fərqləri müzakirə edə bilər: əgər bu iş (a) müdavimin ölkəsindəki bir məhkəmə tərəfindən baxılırsa, (b) İstanbul Konvensiyasını ratifikasiya etmiş ölkədəki bəzi faktları nəzərə almaqla Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi tərəfindən eyni faktlarla əlaqədar baxılırsa.

Müzakirə sahələri

A işi üçün

- (a) Müəllifin (D.S.) təqdim etdiyi faktları oxuduqdan sonra ölkə qanunvericiliyində bu işdə (burada Slovakiya) və ölkənizdə gender (və ya cinsi əsaslı) ayrı-seçkilik ilə necə rəftar edilməsi ilə bağlı hər hansı fərqlər mövcuddurmu? Bu fərqlər hansılardır?
- (b) Özünüzü D.S.-nin vəkili yerinə qoyaraq ölkənizdə ayrı-seçkiliklə bağlı işlər üçün hansı qanun tətbiq olunur?
- (c) Hansı beynəlxalq qanunvericilik standartlarını tətbiq etmək olar? Həm QQASLK, həm də Avropa Şurasının konvensiyaları haqqında düşünün.
- (d) İştirakçı dövlətin müşahidələrini (“müdafiə”) və şikayətçinin şərhlərini oxuduqdan sonra, şikayətçinin təqdim edə biləcəyi və dövlətin (“cavabdeh”) təqdim edə biləcəyi dəlillərin potensial formaları (siz siyahısını hazırlaya bilərsinizmi) hansılardır? Yaradıcı olun və iş üzrə faktlarından kənarında düşünün və ölkənizdə mövcud ola biləcək sübutlar haqqında düşünün. Yerli qanunvericiliyə müvafiq olaraq icraata başlamaq üçün kifayət qədər ciddi sübutları təqdim etmək (prima facie) məqsədlə D.S. üçün hansı sübutlar yetərli olar? Tanış ola biləcəyiniz digər presedent hüququ haqqında düşünün. Bu suala cavab vermək çətin olarsa, sonra sübut etmə yükünün dəyişdirilib–dəyişdirilmədiyinə dair QQASLK Komitəsi tərəfindən verilmiş qərarı nəzərdən keçirməyi unutmayın.
- (e) İndi özünüzü hakimin yerinə qoyaraq nə qərar verərdiniz və ya D.S.–nin lehinə olan bir qərarı necə izah edərdiniz (yəni işəgötürəninə ona qarşı ayrı-seçkilik etməsi qənaətinə gəlinməsi)?
- (f) QQASLK Komitəsinin nəticələrini nəzərdən keçirin. Qeyd edək ki, Komitə Konvensiyanın pozulma hallarını aşkar edib. Sizcə, bu iş sizin məhkəmə-hüquq sistemində baxılıbsaydı, qərar eyni olardı mı? – ya yalnız yerli qanunvericiliyə söykənirsiniz, ya da beynəlxalq qanunvericiliyə (məsələn QQASLK) müraciət edirsiniz? Bu işin Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasına söykənərək Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi tərəfindən baxılacağı təqdirdə hər hansı bir fikir ayrılığı görəcəyinizi düşünürsünüz?

B işi üçün

- (a) Müəlliflərin (X və Y) təqdim etdiyi faktları oxuduqdan sonra ölkə qanunvericiliyində bu işdə (burada Rusiya Federasiyası) və ölkənizdə gender məişət zorakılığına qarşı mübarizədə hər hansı fərqlər mövcuddurmu? Bu fərqlər hansılardır?
- (b) Özünüzü X və Y-nin vəkili yerinə qoyaraq ölkənizdə məişət zorakılığı ilə bağlı işlər üçün hansı qanun tətbiq olunur (cinayət qanunvericiliyi, cinayət prosessual, inzibati və mülki qanunvericiliklərə baxın)? Ölkənizdə X və Y üçün əlçatan olmayan hüquqi müdafiə vasitələri varmı?

- (c) Əgər bu iş ölkənizdə baş vermiş olsaydı, polislər və ya prokurorlar hansı qanuni vəzifələri icra ediləcəkdir?
- (d) Təsəvvür edin ki, bu iş üzrə faktlar İstanbul Konvensiyasının iştirakçısı olan bir dövlətdə baş vermişdir – bu işdə dövlətin hərəkətsizliyini sübut etmək üçün hansı maddələrə müraciət edərdiniz?
- (e) Bu işdə dövlətin lazımi araşdırma öhdəliyini yerinə yetirmədiyinə dair hansı mümkün sübutlar var?
- (f) İştirakçı dövlətin müşahidələrini (“müdafiə”) nəzərdən keçirin – X və Y-nin müdafiə tərəfi kimi bu arqumentlərə necə cavab verərdiniz?
- (g) İndi özünüzü hakimin yerinə qoyaraq hansı qərarı verərdiniz və ya harada yerli və beynəlxalq qanunvericiliyin pozulması hallarının olduğunu müəyyən edərdiniz?
- (h) QQASLK Komitəsinin nəticələrini nəzərdən keçirin. Qeyd edək ki, Komitə Konvensiyanın pozulma hallarını aşkar edib. Sizcə, bu iş sizin məhkəmə-hüquq sistemində baxılısaydı, qərar eyni olardı mı? Bu işin Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasına söykənərək Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi tərəfindən baxılacağı təqdirdə hər hansı bir fikir ayrılığı görcəyinizi düşünürsünüz?

Resurslar

Ayrı-seçkiliklə bağlı işlər:

D.S.-nin müraciəti (66/2014 sayılı müraciətlə bağlı mülahizələr QQASLK Komitəsi tərəfindən qəbul edilmişdir)

<https://digitallibrary.un.org/record/854547>

R.K.B.-nin müraciəti (28/2010 sayılı müraciətlə bağlı mülahizələr QQASLK Komitəsi tərəfindən qəbul edilmişdir)

<https://juris.ohchr.org/Search/Details/1720>

Qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı işlər:

X və Y-nin müraciəti (100/2016 sayılı müraciətlə bağlı mülahizələr QQASLK Komitəsi tərəfindən qəbul edilmişdir)

<https://undocs.org/pdf?symbol=en/CEDAW/C/73/D/100/2016>

O.G.-nin müraciəti (91/2015 sayılı müraciətlə bağlı mülahizələr QQASLK Komitəsi tərəfindən qəbul edilmişdir)

<https://juris.ohchr.org/Search/Details/2429>

8-ci seans: Məhkəmə proseslərində gender stereotipinin aradan qaldırılması üçün nə etmək olar?

Bu seans qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığına ciddi maneəyə – qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı işlərdə gender stereotiplərindən asılılığa yönəlmişdir. Burada məqsəd müdavimdən məhkəmə qərarlarının qəbul edilməsində gender qərəzliyinə dair bir neçə qərəzli nümunənin nəzərdən keçirilməsini və hər bir işlə əlaqədar dəymiş zərəri və məhkəmə-hüquq sisteminin gördüyü cavab tədbirlərini götür-qoy etməyi istəməkdən ibarətdir.

Müvafiq olaraq

Mü davim məhkəmədə gender stereotipləri və qərəzləri mövzuları ilə tanışlığından sonra bu seansın keçirilməsi tövsiyə olunur. Bu materialı *Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxış imkanlarının təmin edilməsi haqqında hakimlər və prokurorlar üçün təlim vəsaitinin 1.4-cü hissəsindən* və *HELP* kursunun 4-cü modulundan tapmaq olar. Bu seansın məqsədinin gender stereotiplərini daha dərinədən nəzərdən keçirmək və məhkəmə işlərində mənfi nəticələri mentorun rəhbərliyi ilə götür-qoy etməkdən ibarət olması məsləhət görülür.

Tədrisin məqsədləri

Mü davim qərarların qəbul edilməsində ümumi qərəzləri/stereotipəri (məsələn, qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı işlərdə zərərçəkmiş günahlandırmaq; cinsi zorakılığın /təcavüzün dinamikasını başa düşməmək; sözügedən işlərdə razılıq barədə yanlış məlumatlar və s.) tanıdacaq və bu stereotipli anlayışların, həmçinin onların vurduğu zərərin haradan gəldiyini açıqlamağa başlayacaqdır. Mü davim həm də sözügedən gender qərəzlərinə qarşı potensial cavab tədbirləri düşünüb tapmalı və onların maneə törətməsini və ya zərər vura bilməsini əngəlləmək üsullarını hüquqşünaslar kimi müəyyən etməlidir.

Gözlənilən təsir

Mü davim başa düşəcəkdir ki, cinsi zorakılıq (eləcə də qadınlara qarşı digər zorakılıq formaları) haqqında stereotiplərə və yanlış anlayışlara münasibət təəssüf ki, bütün cəmiyyətdə geniş yayılıb. Bu stereotiplər məhkəmə qərarının verilməsinə təsir göstərdikdə, bu hallar (həmçinin sözügedən cinayətlərin gizli hesab edilməsinin səbəbi) gender əsaslı zorakılıq qurbanlarının ədalət mühakiməsinə çatımlılığına ən ciddi maneələr törədir. Habelə mü davim başa düşəcəkdir ki, sübutları şərh etmək və qanunu tətbiq etmək məqsədilə qərəzlilik və stereotiplərə güvənmək məhkəmə qərarlarının qəbul edilməsinin bir hissəsinin olmadığını təmin etmək hüquqşünasların vəzifəsidir. Onlar sözügedən qərəzliliyi və stereotipləri tanımaq və onların qərarların verilməsində və ümumiyyətlə məhkəmə icraatlarında baş verməsini qarşısını almağa səlahiyyəti olduğunu düşünməlidir.

Məzmun/mövzular

Mü davimə gender stereotipləri/qərəzi ilə əlaqədar ən son və xüsusilə qərəzli hallar haqqında məlumat verilir (və ya kiçik araşdırma aparmaq tapşırılır). Üç nümunə verilir və mentor mü davimdən bir və ya hər üç nümunəni nəzərdən keçirməyi istəyə bilər və ya digər problemlə işləri seçə bilər. Mentor mü davimi məhkəmə qərarlarının arxasında nələrin dayandığını, möhkəmləndirilən müəyyən stereotiplərin nələrdən ibarət olduğunu, vurulan zərərləri və dövlətin icra etdiyi cavab tədbirlərini müəyyən etmək üçün götür-qoy etməyə istiqamətləndirir.

Mentorların diqqətinə!

Aşağıda verilmiş qısa icmallar işin bütöv tarixçəsini əks etdirmir. Bu çalışmanın məqsədi bütün iş üzrə qəbul edilmiş məhkəmə qərarlarını təhlil etmək deyil, gender stereotipinin məhkəmə icraatına yanlış formada necə təsir göstərə biləcəyinə dair nümunələrə diqqət yetirməkdən ibarətdir.

Hər bir işdə gender stereotipinin aydın nümunələri var və mentorun bu təcrübəni əsaslandırmağa təşviq etməmək lazımdır.

Yadda saxlayın ki, bəzi mü davimlərin eyni yanlış təsəvvürləri ola bilər - əvvəl-axır bu inanclar əksər cəmiyyətlərdə geniş yayılmışdır. Beləliklə, mü davimlər onları azaltmağa və ya izahat verməyə çalışa bilər. Mentor tərəfindən dərsin əsas cəhətlərinin tədris edilməsi vacibdir - bunlar hüquqşünasların gender stereotiplərinə yanlış formada əsaslandıqları nümunələrdir və bunu əsaslandırmaq mümkün deyil.

Çalışmalar

Təklif olunan üç nümunə aşağıdakı kimidir. Bu xüsusi hallar barədə əlavə məlumatları bir çox xəbər agentliklərində, istifadə edilmiş ədəbiyyatlarda tapmaq olar.

İspaniya: ("canavar sürüsü" işi)⁹ 2018-ci ildə beş kişi 18 yaşlı bir qızı zorlamaqda günahlandırılmışdır. Onlar zorlama maddəsi ilə deyil, daha yüngül ittihamla - "fəsiləsiz cinsi istismar" maddəsi ilə ittiham edilmişdir. Məsələn, İspaniya qanunvericiliyinə görə zorlama cinayətində zorakılıq və ya hədə-qorxu olmalıdır. Müdafiə tərəfi zorakılığın/hədə-qorxunun olmadığını sübut qismində zərərçəkmişin gözləri yumulmuş və hərəkətsiz görüntüsünü əks etdirən telefon videogörüntülərindən istifadə edərək zərərçəkmişin razılığının olduğunu iddia etmişdir. Müdafiə tərəfi həmçinin hadisədən bir neçə gün sonra zərərçəkmişin dostları ilə gülümsədiyini əks etdirən sübutları şəxsi dedektivindən əldə edərək məhkəməyə təqdim etmişdir. Hakim, zərərçəkmişin "passivliyini" əsas götürərək zorlanma hadisəsinin baş vermədiyi qənaətinə gəlmişdir. Bu barədə hökm çıxarıldıqdan sonra İspaniyayı geniş ictimai etirazlar dalğası bürümüş və seksual xarakterli cinayətlər haqqında qanunvericiliyə dəyişiklik edilməsi barədə çağırış etmişdir. 2019-cu ildə Ali Məhkəmə bu hökmü ləğv etmiş və cəzaları 9 ildən 15 ilə dək artırmışdır. Zorlama və cinsi təcavüz cinayətləri haqqında qanuna hazırda baxılır və ola bilər ki, ona dəyişiklik edilsin.

İtaliya¹⁰: 2016-cı ildə 22 yaşlı qadını (əslən Perudan olan) zorladığına görə iki kişi birinci instansiya məhkəməsinin qərarı ilə azadlıqdan məhrum edilmişdir. 2017-ci ildə bu kişiler Apelyasiya Məhkəməsinin qərarı ilə bəraət almışdır. Apellyasiya məhkəməsinin mühakiməsinə (3 qadın hakimdən ibarət heyət) zərərçəkmişin ifadəsinin etibarlı olmadığı, onun çirkin olduğuna/"çox kişiye oxşadığı" arzu edilən olduğuna (hakimin onun fotosəklinin görməsi və təqsirləndirilən şəxslərin ifadələrində onun cəlbədicisi olmadığını göstərilməsi) dair fakt əlavə edilmişdir. İş üzrə məhkəmə-tibb ekspertizasının nəticələrində zərərçəkmişin zorlandığına dair üzərində xəsarət izləri və narkotik maddə qəbul etməsi ilə əlaqədar dəlillər göstərilmişdir. 2019-cu ildə Ali Məhkəmə işin yenidən araşdırılmasına qərarı vermişdir. Ədliyyə Nazirliyi qərardadla bağlı araşdırma aparmaq əmrini vermişdir.

Şimali İrlandiya¹¹: 2018-ci ildə məhkəmədə 17 yaşlı qız 27 yaşlı bir kişini onu zorlamaqda günahlandırmış və zərərçəkmiş şəxsin hər hansı intim münasibətə razı olub-olmadığının müəyyənləşdirilməsi vacib bir məsələyə çevrilmişdir. Məhkəmə heyətinə söylədiyi son sözündə müdafiəçinin vəkili ifadəsində bildirmişdir: "Sübutlar təqsirləndirilən şəxsi özünə cəlb etdiyi və istədiyi şəxs ilə görüşməyə və istədiyi şəxs ilə birlikdə olmağa açıq olduğu ehtimalını istisna edirmi? Onun geyim tərzinə baxmaq lazımdır. O, ön tərəfində krujevası olan şəffaf tuman [alt paltar] geyinmişdir". Məşvərədən sonra məhkəmə heyəti təqsirləndirilən şəxsə bəraət vermişdir. Bunun ardınca geniş etirazlar baş vermiş və parlamentin ünvanına bu hökmü pisləyən bəyanatlar səsləndirilmişdir. Nəticədə bu iş Cinayət Ədliyyə Şurası tərəfindən Şimali İrlandiyada seksual xarakterli cinayətlərə dair qanun və qaydalarda müstəqil araşdırmanın aparılmasına səbəb olmuşdur.

Müzakirə sahələri

- ▶ Bu işlərin hər birində hansı problem var? Əsaslandırılan cinsi zorakılıq haqqında hansı konkret stereotiplər, yaxud yanlış təsəvvürlər mövcuddur? Bu təcrübə nə üçün problemlidir?
- ▶ Bu işlərin hər birində zorlama və cinsi zorakılıq haqqında stereotiplərin və miflərin necə əsaslandırıldığına nəzər salın. Bu, hüquqi dəlillərlə, məhkəmənin qərarı ilə, yoxsa qanunların özləri vasitəsilə edilib? Gender stereotipinin fərqli «mənbələri» olduğu təqdirdə işə təsir baxımından hansı fərqlər var?
- ▶ Bu işlərin hər birində verilmiş məhkəmə qərarları və ya hüquqi dəlillər zorlama ilə bağlı işlərin dinamikasını başa düşməyə imkan yaradırmı? Başa düşülməyən nə var?

9. <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/26/prottests6/prottests-spain-five-men-c-teenagers-gang-rape-pamplona>;
<https://www.forbes.com/sites/anagarciavaldivia/2019/06/22/wolf-pack-case-spains-supreme-courtforbes.com/sites/anagarciavaldivia/2019/06/22/>

10. <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/11/men-acquitted-of-charges-because-victim-judged-too-masculine>

11. <https://www.irishexaminer.com/breakingnews/ireland/commentnd/comment-invesed-to-change-attitudes-towards-consent-and-rape-885955.html>

- ▶ Bu, fərqli şəkildə necə edilə bilər? Özünüzü prokurorun və ya hakim (və ya digər müvafiq hüquqşünası) yerinə qoyun və etirazlar, məhkəmə heyətinin təlimatları, şəxsi mülahizələriniz, qanuna dəyişiklikləri və s. baxımından mümkün tədbirləri nəzərdən keçirin.
- ▶ Əgər bu işlərdən hər hansı biri sizin ölkənizdə baş versəydi, gender qərəzliliyinin və gender stereotiplərinə güvənməyin yolverilməz olduğuna “sıqnal göndərmək” üçün nə etmək olar? (məsələn, intizam prosedurları varmı? Müstəqil sorğular və ya hüquqi islahat prosesləri haqqında nə demək olar?)
- ▶ Bu üç nümunə ölkədaxili etirazların mövzusu olmuş və beynəlxalq mətbuatda əks olunmuşdur. Sizcə bu nə üçün baş vermişdir? Sizcə bu işlər qeyri-tipikdir və ya onlarda tanış elementlər var?
- ▶ Ədliyyə sisteminin zorlama və ya digər cinsi zorakılıq qurbanları üçün daha yaxşı işləməsi baxımından bu üç işin son nəticəsi nədən ibarət olmuşdur? Hansı təcrübələr öyrənilmişdir?
- ▶ Xeyli dərəcədə zərər vurma səbəbindən (həm zərərçəkmiş zərər vurmaq, həm də təşkilatlara inamı sarsıtmaq) bu işlərə cavab tədbiri görmək əvəzinə, məhkəmə-hüquq sisteminin (və onun daxilindəki mütəxəssislərin) gender stereotiplərini və qərəzlərini aradan qaldırmaqda daha fəal hərəkət etmək yollarını düşünə bilərsinizmi?

Uyğunlaşdırmaq üçün məsləhətlər

- ▶ Bu seansdan müdavim gender stereotiplərini (istər təlim kitabından, istərsə də distant kursdan) tədqiq etdikdən sonra istifadə ediləcəyi planlaşdırılır. Halbuki, əgər mentor müdavimin ssenarilərdəki problemləli gender stereotipini müəyyən etməkdə çətinlik çəkdiyini görə bilərsə, mentorun Resurslar bölməsindən müdavimin bəzi materialları oxumasını tələb etməsi şərtdir. Bu həm də müdavimin yaddaşını yeniləmək üçün seansa başlamağın bir yolu ola bilər.
- ▶ Daha mükəmməl bir yanaşma isə müdavimin öz təcrübələrindən və praktikasından əldə etdiyi nümunələri nəzərdən keçirməyi rica etmək ola bilər. Bunun üçün şəxsiqərəzliliklər və qərəzli fikirlər barədə öz fikrini bildirmək lazımdır. Məqsəd müdavimi günahlandırmaq deyil, cinsi zorakılıq haqqında miflərin geniş yayıldığını (çalışmada verilmiş nümunələrdə fərqli ölkələr/məhkəmə-hüquq sistemlərinə diqqət yetirin) və düşüncəmizin də zaman keçdikcə inkişaf etmiş olduğunu başa düşməkdir (20 il əvvəl və ya 100 il əvvəl qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı işlərdə qanunvericiliklə necə rəftar edildiyini nəzərdən keçirin).
- ▶ Müdavimlər cinsi zorakılıqdan başqa hüquqi məsələlərlə bağlı gender stereotiplərin növlərini də müəyyənləşdirə və müzakirə edə bilər. Nümunələrdən biri ər-arvad arasında və ya nikahda olduğu dövrdə zorlama ilə bağlı işlərin ölkə qanunvericiliyində necə baxıldığını müzakirə etmək olar – təqsirləndirilən şəxsin və zərərçəkənin evləndiyi zaman zorlama əleyhinə müdafiə mexanizmləri mövcuddurmu? Qanuna və sözügedən işlərin hüquqi qiymətləndirməsində dəyişikliklər edilibmi? Həmin dəyişikliklər hansılar olub və onlar nə üçün vacibdir?

Resurslar

Gender stereotipi və gender qərəzliliyi haqqında əlavə məlumat almaq məqsədilə müdavimlərə aşağıdakılar əlavə məlumat üçün faydalı ola bilər:

Məhkəmə stereotipinin aradan qaldırılması: Gender əsaslı zorakılıqla bağlı işlərdə qadınların ədalət mühakiməsinə bərabər çatımlılığı (İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığın Ofisi, 2014)

İnsan hüquqlarının pozulması kimi gender stereotipi (İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığın Ofisi, 2013)

<https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/GenderStereotypes.aspx>

9-cu seans: Gender amillərini nəzərə alan təcrübələrdən real həyatda istifadə

Bu seansın məqsədi ədalət mühakiməsinə çatımlılıqda aradan qaldırılması mümkün olan maneələri müəyyən etmək məqsədilə müdavimi özünü gender əsaslı zorakılıq qurbanı kimi ədalət mühakiməsinin qadın istifadəçisi yerinə qoymağa təşviq etməkdən ibarətdir.

Müvafiq olaraq

Bu seans Mentorluq Proqramının istənilən dövründə istifadə edilə bilər. Bu, təlim vəsaitinin 4-cü fəslində və qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışı mövzusunda HELP kursunun 5-ci və 6-cı maddələrinə uyğun gəlir.

Tədrisin məqsədləri

Müdavim ədalət mühakiməsinə çatımlılıq əldə etməyə çalışan qadının gözü ilə öz təcrübələrini və iş yerlərini nəzərdən keçirməlidir. Onlar iş mühitini tənqidi təhlil etməli və ədalət mühakiməsinə çatımlılığa potensial maneələri və təkmilləşdirilməsi mümkün olan sistemləri və ya təcrübələri müəyyən etməlidirlər. Məqsəd müdavim üçün iş yoldaşlarında və ya digər işçilərdə səhv tapmaq deyil, ədalət mühakiməsinə çatımlılıq üçün çalışan bir qadının rastlaşa biləcəyi mövzulara tarixi nəzər yetirməkdir.

Gözlənilən təsir

Müdavim iş mühitində yaxşılaşdırılması mümkün olacaq konkret sahələri müəyyənləşdirmək üçün təlim kursundan və proqramın özündən öyrəndiklərini tətbiq edəcəkdir. Potensial olaraq, eyni praktikadan/ofisdən olan müdavimlər bu çalışmanı birlikdə həll edə bilər və müdavim isə bu "təhlilə" digər müdavimləri də cəlb edə bilər.

Məzmun/mövzular

Bu seans ədalət mühakiməsinin fərziyyəvi qadın istifadəçisi baxımından iş mühitini (təkcə fiziki məkanı deyil, həm də siyasəti, proseduru və s.) tənqidi araşdırdığı "kiçik gender audit" şəklində ola bilər. Növbəti mərhələ müdavimin əldə etdiyi faktlar barədə (mentorla ya fərdi qaydada, ya da qrup şəklində) hesabat verməsi və təkmilləşdirmə üçün tövsiyələr hazırlamaqdır.

Gender auditləri ümumiyyətlə bir təşkilatda genderin bütün sahələrə tətbiq edilməsi üçün istifadə olunur və bu, geniş bir prosesi əhatə edə bilər. Habelə gender auditləri ölkə qanunvericiliyinin gender baxımından qiymətləndirmək üçün də istifadə edilə bilər. Burada proses daha məhduddur və bir neçə gün ərzində bir müdavim tərəfindən həyata keçirilmək üçün nəzərdə tutulub.

Çalışmalar

Mentor müdavimdən xahiş edir ki, o öz iş yerlərini tənqidi baxışla araşdırsın və artıq öyrəndikləri məsələlərin növlərini dəqiqləşdirsin. Bu çalışma tam auditdən daha az geniş olan «kiçik gender audit» kimi təsvir edilə bilər və ya bu, müdavimin özünü ədalət mühakiməsinə çatımlılıq əldə etməyə çalışan qadının yerinə qoyması ilə ətraflı şəkildə tədris çalışması formasında ola bilər (bax: Resurslar, aşağıda).

Mentor və müdavim/müdavimlər birlikdə bu gender audit üçün bir yoxlama siyahısı hazırlaya bilər və aşağıda göstərilən təkliflərdən istifadə etməklə müdavimin işinin siyahısına uyğunlaşdırıla bilər (yəni onların prokurorlar, mülki və ya cinayət işləri üzrə hakimlər olduğundan asılı olaraq). Mentor müdavimi yalnız fiziki məkana deyil, həm də ofisdəki insanların (məsələn, prokuror köməkçiləri, məhkəmə katibələri, məhkəmə icraçıları və s.), bilik və hərəkətlərinə, proseslərə, siyasətlərə və s. baxmağa təşviq etməlidir. Müdavimlər həmçinin iş mühitində hərəkət etməli (yalnız bu barədə düşünməməli), işçilərlə söhbət aparmağı, fiziki məkana baxmalı və qadınlar üçün potensial problemləri/maneələri yoxlamaq və müəyyənləşdirmək üçün prosedur məsələlər baxmalıdırlar. Potensial olaraq, əgər müdavimlərin qarışıq bir qrupu varsa, onlar da bir-birlərinin ofislərinə baş çəkə bilərlər.

Yoxlama siyahısı :

Gender həssaslığı/neytrallıq/gender korluğu perspektivindən (yəni gender əsaslı zorakılıq qurbanı ilə görüşmək üçün daxili göstərişlər və ya təlimat varmı?) **siyasəti, prosedurları və prosesləri** təhlil edin.

Gender problemləri ilə əlaqədar **işçilərin biliyi və həssaslığı** (yəni işçilər ədalət mühakiməsinin istifadəçisi kimi qadınların ehtiyaclarını kifayət qədər başa düşürlərmi? İşçilər üçün hər hansı bir təlim keçirilirmi?) Qeyd: müdavimlər seçilmiş heyət üzvləri ilə müsahibə və ya fokus qrupunun görüşünü keçirə bilər.

Fiziki məkanı **ətraflı şəkildə öyrənin** (yəni ədalət mühakiməsinin istifadəçisi kimi qadınlar üçün potensial sualları özündə əks etdirən məlumatlar mövcuddurmu, məsələn, broşuralar, vərəqələr və ya yerli xidmətlərə istiqamətləndirmələr? Təhlükəsizlik problemləri nəzərə alınırımı?)

Müzakirə sahələri

- ▶ Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı baxımından “kiçik gender auditinin” ətraflı şəkildə öyrənilməsindən əldə edilmiş əsas nəticələr hansılar olmuşdur? Sizi nə işə təəccübləndirdimi? Bu nə olmuşdur?
- ▶ Ədalət mühakiməsinə çatımlılıqda ən çox rast gəldiyiniz potensial maneələr hansılar olmuşdur? Onlar prosedurlarla və ya məkanın özü ilə və ya başqa bir şeylə əlaqəli olmuşdur?
- ▶ Sizcə, iş mühitinizdə qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılıq imkanlarını artırmaq üçün hansı konkret addımlar atmağa ehtiyac var?
- ▶ Bu maneələri özünüz tərəfindən həll edə bilməyinizi necə xarakterizə edərdiniz?
- ▶ Ədalət mühakiməsinin qadın istifadəçilərinin vəziyyətini yaxşılaşdırmaq üçün digər şəxslərlə ilə işləməyiniz lazım olacaqmı? Əgər belədirsə, kiminlə? Bu maneələri aradan qaldırmaq üçün hansı dəstəyə və ya mənbələrə ehtiyacınız olardı? Lazımı dəstəyin və resursların olduğundan əmin olmaq üçün nəyi planlaşdırma bilərsiniz?
- ▶ Əgər siz bu çalışmanı mentorluq proqramının əvvəlində (yəni 8 ay əvvəl) yerinə yetirmiş olsaydınız, o, necə yerinə yetirilərdi? Sizcə, qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı ilə bağlı vəziyyət sizin iş mühitinizdə baş versəydi, bu barədə fərqli bir düşüncəniz olardı mı?

Resurslar

Əgər müdavimlər gender auditini anlayışı ilə tanış deyilsə, onlar bu prosesin təsviri haqqında məlumatı buradan oxuya bilər: <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/methods-tools/gender-audit>

Halbuki, mentor müdavimdən bütöv bir gender auditini kimi bir işi icra etməyi gözlənilmədiyini açıq şəkildə izah etməlidir; bu çalışmanın məqsədi gender auditlərində tətbiq olunan bəzi əsas metodlardan istifadə etməklə iş mühitini sistemli şəkildə müşahidə etmək prosesinin mövcud olması üçün nəzərdə tutulmuşdur.

2015–2017-ci illərdə İsveç məhkəmə sistemində genderin bütün sahələrə tətbiq edilməsi prosesi həyata keçirilmiş və nəticələr rəy hesabatında sənədləşdirilmişdir. Məhkəmə sisteminin gender amillərinin nəzərə alınmasını qiymətləndirmək üçün istifadə olunan fəaliyyətləri təsvir etdiyinə görə bu hesabat əlavə oxu materialı kimi faydalı ola bilər. Qeyd edək ki, bu hesabatın 3.6.6 hissəsində «istifadəçilərin ləpirlərində gender gedişinin» necə icra olunduğu təsvir edilir.

<https://rm.coe.int/gm-feedback-swedish-court/16808f14d8>

10-cu seans: Yekun qiymətləndirmə, növbəti mərhələlər və bağlanış

Bu son sessiyanın məqsədi mentorluq prosesinə yekun vurmaqdan ibarətdir: məntiqi müşahidələr aparmaq, tədris nailiyyətləri haqqında məlumatları toplamaq, nəticələri qiymətləndirmək və tədrisi praktik hüquqşünasların gündəlik işinə daxil etmək məqsədilə gələcək mərhələləri müəyyənləşdirmək.

Tədrisin məqsədləri

Mentor proqram müddətində keçdikləri təlim səyahətini təhlil etməklə dərslərin cəhətlərini müəyyənləşdirməkdə və təcrübə barədə nəticə çıxarmaqda mentora kömək etməlidir. Bu seansda əsas məqsəd tədrisi qiymətləndirmək, təsirləri götür-qoy etmək və tədrisi müdavimlərin gündəlik işinə çevirməkdir.

Bu seansda həm mentorluq prosesi, həm də mentorluq seanslarının məzmunu ilə əlaqədar mentorların rəy və təkliflərinə yer ayrılmalıdır.

Gözlənilən təsir

Müdavimlər qadınların ədalət mühakiməsinə daha yaxşı çatımlılığını təmin etmək məqsədilə tədris prosesindən gündəlik fəaliyyətlərinə inteqrasiya ediləcək tədrisin ən vacib nəticələrini və cəhətlərini müəyyən etməlidir.

Məzmun/mövzular / Müzakirə sahələri

- ▶ Dərslərin cəhətləri və nəticələri;
- ▶ Gələcək addımlar, dəstək və tədris üçün gələcək ehtiyaclar;
- ▶ Təsirin genişləndirilməsi – qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığını mövzusunda həmkarlara çatmaq;
- ▶ Prosesin yekun qiymətləndirməsi – mentor–müdavim əməkdaşlığı;
- ▶ Rəy.

Çalışmalar

Tədrisin nəticələri və gələcək mərhələlər bütün müdavimlərdə ruh yüksəkliyi yaratsın deyə bu seansın ən azı qismən qrup şəklində keçirilməsi xüsusilə faydalı ola bilər. Yekun qiymətləndirmə fəaliyyətinə mentorluq qeydləri nəzərdən keçirmək və hər seansdan ən vacib müzakirə ediləcək bəndlərini xatırlamaq daxil edilə bilər. Tədrisin müzakirə ediləcək bəzi cəhətləri:

- ▶ Artıq etməkdə olduğum, lakin qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışı ilə bağlı vacibliyini daha yaxşı dərk etdiyim işlər/təcrübələr hansılardır?
- ▶ Bu prosesdən sonra fərqli formada icra edə biləcəyim əlavə işlər varmı?
- ▶ Gələcəkdə qadınların ədalət mühakiməsinə daha yaxşı çatımlılığını təmin etmək üçün mənim tərəfimdən hansı işlər görülməlidir?
- ▶ Hansı işləri və nümunələri öz təcrübəm üçün ən faydalı hesab etdim?

Resurslar

Mentorluğun yekun qiymətləndirmə forması (müdavimlər üçün) – Əlavə 2.

MENTORLUQ SEANSLARININ HAZIRLANMASI ÜÇÜN ƏLAVƏ RESURLAR

Avropa Şurası

Qadınların ədalət mühakiməsinə bərabər çatımlılıq imkanlarına dair materiallar
<https://www.coe.int/en/web/genderequality/equalality/equal-access-of-women>

İstanbul Konvensiyası (mətn Avropa Şurasının bütün dillərində var)
<https://www.coe.int/en/web/istanbuleb/istanbul-convention/text-of-the>

Qadınlara qarşı zorakılığa və məişət zorakılığına qarşı fəaliyyət üzrə ekspertlər qrupunun (GREVIO) hesabatları
<https://www.coe.int/en/web/istanbuleb/istanbul->

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi:

Precedent hüququ (HUDOC məlumat bazası)
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{{«documentcollectionid2o:\[«GRANDCHAMBER»,»CHAMBER»\]}}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{{«documentcollectionid2o:[«GRANDCHAMBER»,»CHAMBER»]}})

Qadınlara qarşı zorakılıq haqqında məlumat bülleteni
https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Violence_Woman_ENG.pdf

Məişət zorakılığı haqqında məlumat bülleteni
https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Domestic_violence_ENG.pdf

Gender bərabərliyi haqqında məlumat bülleteni
https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_Equality_ENG.pdf

Hüquqşünaslar üçün İnsan Hüquqlarının Tədrisi (HELP) üzrə Avropa Proqramına dair distant kurslar:

<http://help.elearning.ext.coe.int>

Gender statistikasına dair resurslar

BMTİP-nin İnsan İnkişafı hesabatları, Məlumatlar və ölkə haqqında sorğu məlumatları
<http://www.hdr.undp.org/en>
<http://www.hdr.undp.org/en/data>

BMT AİK-nin gender statistikasına dair məlumat bazası
<https://w3.unece.org/PXWeb/en> <https://w3.unece.org/PXWeb/ru>

Dünya Bankının məlumat bankı
<https://databank.worldbank.org/source/genderurce/gender>

Milli statistika agentlikləri

QQASLK (CEDAW) Komitəsi

Ümumi tövsiyələr (o cümlədən qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışı və qadınlara qarşı zorakılıq)
<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/Recommendations.aspx>

Məhkəmə təcrübəsi

<https://juris.ohchr.org/en/search/results?Bodies=3&sortOrder=Date>

Videolar

Avropa Şurasının gender bərabərliyi mövzusunda multimediası
<https://www.coe.int/en/web/genderequality/multimedia>

Avropa Şurası qadınlara qarşı zorakılıq mövzusunda videoları
<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/>
<https://www.coe.int/en/web/human-rights-channel/domestic-violence-and-violence-against-women>

BMT Qadınlar strukturunun rəqəmsal kitabxanası
<https://www.unwomen.org/en/digital-library/videos>

Avropa və Asiya ölkələri üçün BMT Qadınlar strukturu
<https://eca.unwomen.org/en/digital/en/digital-lib>

Gender bərabərliyi (və kişi və qadın arasında əmək haqqı fərqi)
<https://www.youtube.com/watch?v=TWvJ3Dd2Y9M>
<https://www.youtube.com/watch?v=t2JBPBIFR2Y>

<https://www.youtube.com/watch?v=pF1j22xh?v=>

https://www.youtube.com/watch?v=snUE2jm_nFA

Gender stereotipləri

<https://www.youtube.com/watch?v=G3Aweo-74kY>

Genderin bütün sahələrə tətbiq edilməsi
<https://youtu.be/udSjBbGwJEg> (ingiliscə)

<https://youtu.be/Dh2B7ausEJo> (ukraynaca)

ƏLAVƏLƏR

- (1) Mentorluq seans hesabatı forması (mentorlar üçün)
- (2) Mentorluğun yekun qiymətləndirmə forması (müdavimlər üçün)
- (3) Mentorluğun yekun hesabat forması (mentorlar üçün)

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

**Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı:
İstanbul Konvensiyası və Avropanın gender bərabərliyi ilə bağlı digər
standartların yerinə yetirilməsi**

MENTORLUQ SEANS HESABATI FORMASI

(Əlavə 1, mentorlar üçün)

Bu hesabat forması tədris etdiyiniz hər bir mentorluq seansından sonra sizin tərəfinizdən doldurulacaqdır. Zəhmət olmasa, bu formanı diqqətlə oxuyun və doldurun, çünki bu forma Mentorluq Proqramının sənədləri üçün istifadə ediləcək və bu, başqalarına sizin icra etdiyiniz prosesi, proqramı necə uyğunlaşdırdığınızı və ondan öyrəndiklərinizi daha yaxşı anlamağa kömək edəcəkdir. Bu, həm də əldə etdiyiniz təcrübə əsasında Mentorluq Proqramını hazırlamaq üsullarını başa düşmək üçün də unikal bir fürsətdir.

Zəhmət olmasa, konkret olmağa çalışın ki, bu proseslərin necə getdiyini və müdavimlərinizlə qarşılaşdığınız problemləri daha yaxşı başa düşək. Hesabatınızdan istənilən məlumatı istifadə etməzdən əvvəl Avropa Şurası sizdən icazə alacaq və həmin hissələri redaktə etməyə imkan yaradacaqdır.

Adınız, ölkəniz: _____

Fərdi mentorluq seansı

Qrup şəklində mentorluq seansı

Müdavimin(lərin) adı(ları): _____

Mentorluq seansının tarixi və yeri

Mövzular/əhatə olunan sahə:
Görüş və təcrübələriniz haqqında qısa icmal:
Görüş müddətində əldə olunan nəticələr və rast gəlinən çətinliklər:

Təklif olunan metodlarla, uyğunlaşdırdığınız və ya fərqli şəkildə istifadə etməyi təklif etdiyiniz faktlarla bağlı təcrübələr:

Hər hansı digər şərhlər, bu seansdan yadda saxlamalı faktlar :

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

**Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı:
İstanbul Konvensiyası və Avropanın gender bərabərliyi ilə bağlı digər
standartların yerinə yetirilməsi**

MENTORLUĞUN YEKUN QIYMƏTLƏNDİRMƏ FORMASI

(Əlavə 2, müdavimlər üçün)

Bu yekun qiymətləndirmə forması Yekun qiymətləndirmə seanslarını mentorla yekunlaşdırıldıqdan sonra Mentorluq Proqramının sonuna yaxın bütün müdavimlər tərəfindən doldurulacaqdır. Zəhmət olmasa, bu formanı diqqətlə oxuyun və doldurun, çünki bu forma Mentorluq Proqramının sənədləri üçün istifadə ediləcək və bu, başqalarına sizin icra etdiyiniz prosesi və mentorluq təcrübəsindən öyrəndiklərinizi daha yaxşı anlamağa kömək edəcəkdir. Bu, həm də əldə etdiyiniz təcrübə əsasında Mentorluq Proqramını hazırlamaq üsullarını başa düşmək üçün də unikal bir fürsətdir.

Konkret olmağa çalışın ki, bu proseslərin necə getdiyini daha yaxşı başa düşək.

Adınız, ölkəniz: _____

Mentorluq prosesinin keçirildiyi tarixlər (başlama və sona çatma tarixləri) – 1-ci mentorluq iclasından sonuncu iclasa kimi - onun prosesinizin ayrılmaz hissəsi olduğunu düşünürsünüzsə, ona hazırlıq iclasları da daxil edilə bilər.

A. ŞƏRAİT

Layihənin həyata keçirildiyi şərait: *Zəhmət olmasa, hesabatınızı oxuyarkən nəzərə alınması lazım olan bütün hər hansı bir kontekstual məlumatı təsvir edin:*

B. PROSESİN TƏRƏFİNİZDƏN YEKUN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

**Zəhmət olmasa, mentorluq prosesi ilə bağlı təcrübələrinizi təsvir edin.
Dərstdən əldə edilən ən başlıca nəticələr hansılar olub?**

Mentorluq Proqramı gələcək işiniz üçün nə qədər faydalı olub?

Şərhlərinizi bölüşmək istəsəniz:

- Heç faydası olmadı Az faydalı Faydalı

Zəhmət olmasa, Mentorluq Proqramının aşağıdakı cəhətlərinə qiymət verin:

Müzakirə olunan mövzuların uyğunluğu

- Yaxşı deyil Kafi Yaxşı Çox yaxşı

Mentorların yardımı

- Yaxşı deyil Kafi Yaxşı Çox yaxşı

Praktiki çalışmalar üçün ayrılmış vaxt

- Yaxşı deyil Kafi Yaxşı Çox yaxşı

Mentorluq proqramının müddəti münasib idi

- Yaxşı deyil Kafi Yaxşı Çox yaxşı

Zəhmət olmasa, rəyinizi bildirin

Mentorluq Proqramı qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığını və qadınlara qarşı zorakılıqla mübarizə məsələlərində səlahiyyətlərini artırır.

- Tam narazıyam Razi deyiləm Bilmirəm Razlyam Tam razıyam

Mən işimdə tətbiq edəcəyim şeylər öyrəndim.

- Tam narazıyam Razi deyiləm Bilmirəm Razlyam Tam razıyam

Müzakirə edilən məsələlərlə bağlı həmkarlarım üçün resurslara cavabdeh şəxs olmağa həvəsliyəm.

- Tam narazıyam Razi deyiləm Bilmirəm Razlyam Tam razıyam

Şərhlərinizi bölüşmək istəsəniz :

Zəhmət olmasa, Mentorluq Proqramında bəhs edilmədiyini düşündüyünüz, lakin daxil edilməsi və ya daha çox vaxtın ayrılması vacib olan mövzuları göstərin:

Təkmilləşdirmə üçün əlavə təkliflər (oxşar proseslərin məzmunu və ya təşkili ilə əlaqədar):

Şərhlərinizi bölüşdüynüzə görə təşəkkürlər!

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

**Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı:
İstanbul Konvensiyası və Avropanın gender bərabərliyi ilə bağlı digər
standartların yerinə yetirilməsi**

MENTORLUĞUN YEKUN HESABAT FORMASI

(Əlavə 3, mentorlar üçün)

Bu hesabat forması Yekun qiymətləndirmə seanslarını müdavimlərinizlə yekunlaşdırıldıqdan sonra Mentorluq Proqramının sonuna yaxın sizin tərəfinizdən doldurulacaqdır. Zəhmət olmasa, bu formanı diqqətlə oxuyun və doldurun, çünki bu forma Mentorluq Proqramının sənədləri üçün istifadə ediləcək və bu, başqalarına sizin icra etdiyiniz prosesi, proqramı necə uyğunlaşdırdığınızı və ondan öyrəndiklərinizi daha yaxşı anlamağa kömək edəcəkdir. Bu, həm də əldə etdiyiniz təcrübə əsasında Mentorluq Proqramını hazırlamaq üsullarını başa düşmək üçün də unikal bir fürsətdir.

Zəhmət olmasa, konkret olmağa çalışın ki, bu proseslərin necə getdiyini və müdavimlərinizlə qarşılaşdığınız problemləri daha yaxşı başa düşək. Hesabatınızdan heç bir məlumatı istifadə etmədən əvvəl Avropa Şurası sizdən icazə alacaq və həmin hissələri redaktə etməyə imkan yaradacaqdır.

Adınız, təşkilatınız, ölkəniz: _____

Müdavimlərin adları: _____

Mentorluq prosesinin keçirildiyi tarixlər (başlama və sona çatma tarixləri) – 1-ci mentorluq iclasından sonuncu iclas kimi - onun prosesinizin ayrılmaz hissəsi olduğunu düşünürsünüzsə, ona hazırlıq iclasları da daxil edilə bilər.

C. ŞƏRAİT

Layihənin həyata keçirildiyi şərait: Zəhmət olmasa, hesabatınızı oxuyarkən nəzərə alınması lazım olan bütün hər hansı bir kontekstual məlumatı təsvir edin:

D. İŞTİRAKÇILAR

İştirakçılar: Kiminlə işləyirsiniz?

Sayları – Zəhmət olmasa, müdavimləriniz haqqında bizə məlumat verin

Müdəvimlər	Təhsil səviyyəsi (hakim, prokuror)	İclasların cəmi sayı	Əsas məqsəd, bəhs edilən mövzular

E.ƏSAS MENTORLUQ FƏALİYYƏTLƏRİ

Zəhmət olmasa, proses müddətində əsas fəaliyyətlərin təsvirini verin. Təsvirə aşağıdakılar daxil edilməlidir:

- ▶ Mentorluq proseslərinin necə və nə zaman baş verməsi (fərdi, yaxud qrup şəklində mentorluq iclasları, mentorluq prosesini asanlaşdıran təcrübələr);
- ▶ Metodologiya və metodlarla təcrübə;
- ▶ Müdəvimlərdə müşahidə etdiyiniz dəyişiklik baxımından mentorluq prosesinin əsas nəticələri hansılar olmuşdur?

F. ƏDALƏT MÜHAKİMƏSİNƏ ÇATIMLILIQ

Proses vasitəsilə hansı mövzular və necə müzakirə olundu?

<p><i>Mentorluq Bələdçisində təklif edilən seanslar:</i></p> <p><i>Zəhmət olmasa, prosesinizdə keçilmiş seansları yoxlayın</i></p>	☐ «Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığı»nın mənimlə nə əlaqəsi var? ☐ «Ədalətin gözü kordur» ifadəsi «gender korluğu» demək deyil ☐ Qadınların ədalət mühakiməsinə çatımlılığında maneələrin araşdırılması ☐ Qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı işlərdə ədalət mühakiməsinə çatımlılıq ☐ Qadın məhkəmələri haqqında beynəlxalq qanunların yerli məhkəmələrdə tətbiqi ☐ Precedent hüququ ilə işləmək ☐ Məhkəmə proseslərində gender stereotipinin aradan qaldırılması üçün nə etmək olar? ☐ Gender amillərini nəzərə alan təcrübələrdən real həyatda istifadə ☐ Bağlanış, yekun qiymətləndirmə və növbəti mərhələlər ☐ Araşdırılmış digər mövzular və ya sahələr:
--	--

Fərqli mövzuları/seansları (yuxarıda seçilmiş) necə müzakirə etdiniz? Fərqli mövzularda təcrübəniz necə oldu? Zəhmət olmasa, etdiyiniz hər hansı dəyişiklikləri (məsələn, əlavə materiallardan istifadə etmək, mövzu daxilində digər məsələlərə diqqət vermək və s.) təsvir edin.

Zəhmət olmasa, prosesinizin əvvəlində mentorluqla əlaqədar hər müdavim ilə müəyyən edilmiş ilkin məqsədləri bizə təqdim edin.

<p><i>Müdavim:</i></p>	<p><i>Mentorluq məqsədləri:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ ... ▶ ... ▶ ...
<p><i>Müdavim:</i></p>	<p><i>Mentorluq məqsədləri:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ ... ▶ ... ▶ ...
<p><i>Müdavim:</i></p>	<p><i>Mentorluq məqsədləri:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ ... ▶ ... ▶ ...

Bu layihə qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışının aşağıdakı yolla/yollarla yaxşılaşmasına öz töhfəsini verdi:

G. NƏTİCƏLƏR – RESURSLAR VƏ ÇƏTİNLİKLƏR

Zəhmət olmazsa, mentorluq proseslərinin ən uğurlu hesab etdiyiniz nəticələrini/təsirlərini sadalayın.

Bacardıqca konkret olun.

Nəticələr gözləntilərinizə və planlarınıza nə dərəcədə uyğun gəlir?

Zəhmət olmasa, planlaşdırdığınız bütün məqsədlərinizə nail olub-olmadığınızı, həmçinin gözlənilməz nəticələrin olub-olmadığını qeyd edin.

Mentorluq prosesi zamanı hər hansı bir çətinliklə qarşılaşmışınız? Əgər belədirsə, bunlar hansılar olmuşdur? Onları necə dəf etdin?

Zəhmət olmasa, konkret nümunələri qeyd edin ...

H. GƏLƏCƏK FƏALİYYƏTLƏR VƏ DAYANIQLILIQ

Mentorluq proseslərinin hər hansı gələcək fəaliyyətlərini planlaşdırmısınız ?

Zəhmət olmasa, müdavimlərinizin konkret nümunələrini və planlarını qeyd etməyə çalışın.

I. ÖZ HAQQINIZDA

Zəhmət olmasa, aşağıdakı cümlələri tamamlayın:

Bu Proqramda bir mentor olaraq bunu öyrəndim ki...

Məni mentorluq sahəsində fəal saxlayan ən böyük motivasiya... idi

Mentor kimi ən çətin gördüyüm... idi

Mentorluq sayəsində mən...

J. HƏR HANSI ƏLAVƏ ŞƏRH

Zəhmət olmasa, yuxarıdakı suallara uyğun gəlməyən hər hansı bir şərh və/yaxud rəyi bölüşün:

The Council of Europe is the continent's leading human rights organisation. It comprises 47 member states, including all members of the European Union. All Council of Europe member states have signed up to the European convention on Human rights, a treaty designed to protect human rights, democracy and the rule of law. The European Court of Human Rights oversees the implementation of the Convention in the member states.

www.coe.int

The Member States of the European Union have decided to link together their know-how, resources and destinies. Together, they have built a zone of stability, democracy and sustainable development whilst maintaining cultural diversity, tolerance and individual freedoms. The European Union is committed to sharing its achievements and its values with countries and peoples beyond its borders.

www.europa.eu

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe